

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Vita Auctore anonymo, verosimiliter monacho Broniensi, Ex editione
Mabillonii Sæc. v. Benedict. parte 1, a pag. 252 ad pag. 276.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

AUCTORE
C. B.

præter quæ et jam supra memorata cum nihil amplius, quod ad gloriam Sancti posthumam, resque gestas pertineat, notatu dignum inveniam, Commentario huic finem impono.

VITA

Auctore anonymo, verosimiliter monacho Broniensis,

Ex editione Mabillonii Sæc. v, Benedict. parte I, a pag. 252 ad pag. 276.

PROLOGUS.

Quæ auctorem a scribendo deterreat, ratione, a b

Domino patri amantissimo et pastori vigilantissimo domno Gontero *a*, abbatiæ Broniensis prælato, quidam professionis monasticæ, nullus autem religione, una sibi cum commisso grege perennis pascua vitæ. Jubet paternitas vestra *b*, mi pater dilectissime, immo filiorum vestrorum melliflua compellimur petitione, ut de domni Abbatis vita et virtutibus seu conversatione quemdam quasi nucleum satagamus quomodolibet enucleare: quatenus hac spiritali refectione interiorum hominem vulneratum, valeatis communiter refocillare. Verum, quæ et qualia nos absterreat ab hujusmodi cœptis, pandendum videtur: advertite paucis. Extollenda quippe tanti Viri præcellentia, calami nostri balbutiens imperitia, æmulum nihilominus obtrectans socordia, prioris etiam scriptoris oratio grammaticæ quidem composita; non tamen idiotis minusque capâcibus satis perspicua *c*.

ob quam nihilominus scribat.

2 Hæc autem omnia posthabemus jussioni vestræ; et licet tantæ impares simus sarcinæ, decrevimus tamen cum detrimento quoque nostri pudoris obtemperare. Nostram etenim pusillanimitatem ille confortat, cujus veridicentia salubriter clamat: Vires, inquit, quas imperitia denegat, caritas fraterna ministrat. Hoc in sermone confidens præsumo inchoare, certus certissime, quod auctoritas jussionis vestræ excusabit culpas imperitiæ nostræ. Pro vestra ergo benevolentia in me supervacua, quæso, resecat, hiantia supplete, commode dicta alacriter suscipite, nostrumque munusculum paternæ gratiæ provehite: ita enim et vobis constabit ratio nostri operis, si, quæ elicimus ex Viri Dei gestis, comprobentur subtili judicio sapientis. Vale vir Dei, et memento mei: valeant benivoli, respiciant æmuli.

C

ANNOTATA.

a Fisenus in ecclesie Leodiensis Floribus (adi Commentarii prævii num. 8) pag. 446 abbatum Broniensium exhibet Catalogum, in quo post S. Gerardum Heribertus, anno 998 vita functus, deinde Guinebaldus, ac tertio loco comparet Gonterus.

b Hinc consequi videtur, scriptorem hunc fuisse Broniensem monachum. Adi Com. prævii num. 15.

c Hinc liquet, S. Gerardi Vitam litteris etiam mandasse scriptorem, qui antiquior sit, quam Vita, quam edimus, auctor, huicque insuper illum præluxisse.

CAPUT I.

Illustres Sancti natales, pietas in juventute, militia apud Berengarium comitem, caelestis visio, rara in exsequendo, quod hæc in mandatis accepit, promptitudo, legatio in Franciam, vita monastica suscepta.

Sanctus claros sortitus est natales,

Vir itaque Domini domnus abbas Gerardus, gerendis Domini mandatis mirabiliter aptus, immo sacri principatus hierarchia caelesti per omnia dignus, siculi veridicorum relatione comperimus.

ingenuis atque orthodoxis parentibus apud Stablecellas Lomacensis territorii vicum exstitit oriundus. Claris quidem natalibus enituit, splendidior vero morum probitate refulsit. Pater ejus Stantius, ex prosapia Haganonis, Austrasiarum ducis, pro-satus *a*; mater autem Plictrudis nuncupata, domni Stephani, Tungrorum episcopi *b*, soror traditur exstitisse germana.

D

a
b

4 Huic ab ineunte pueritia Divinitatis concessit clementia, ætate videlicet sensuque proficere, et tam Deo quam hominibus complacere. Qui quoniam juvenculus esset corpore, juvenum tamen obscenas confabulationes dedignabatur attendere: quin potius honorum assuescens interesse conventibus, iniquorum evitabat summopere cæsus; et quem in corpore juvenus exornabat splendida, mentis canities condecoraverat sancta. Domus Dei ardentius frequentabat limina, ecclesiastici dogmatis sitiens epotare lumina: cujus salutaria ibidem percipiens pro captu monita, licet laicali esset circumdatus toga, tenaciori ruminabat memoria. Præmeditabatur adhuc teneriori pectore, quæ meruit postea devotus implere.

pietatisque studio ab ineunte ætate sese addidit.

Horrens amplecti luxus et ludicra sæcli, Emeruit templum fieri Spiraminis almi.

E

5 Ea tempestate comes Berengarius *c* Namucensi castro præsidebat, cujus stirpis posteritas ibidem hactenus perstat. Cui hic Athleta Dei officio militari commissus adhaerebat, primumque gradum amicitiae ejus quam familiariter obtinebat. Is ejus ad arbitrium comitatus negotia disponebat, sibi quæ præ ceteris difficiliora et secretiora committebat: quia (quod perrarum est) et militia valebat, et consulto prudentiori pollebat. Erat namque perspicax in consilio, fidelis in commisso, verax in sermone, facundissimus ore, lætissimus facie, serenissimus mente, dulcissimus colloquutione, mansuetissimus conversatione, justus in judicio, strenuus in auxilio: invictissima quoque muniebatur armatura; fidei scilicet galea, justitiæ lorica, verbi Domini framea, æquitatis impenetrabili parma. His vallatus inexpugnabiliter, spirituales nequitias debellabat infatigabiliter: hunc occultabat paludamentum cum Sebastiano, sed monachum demonstrabat frugalitas cum militante Martino.

Militiam apud comitem Berengarium sequens, raris animi corporisque

c

6 Multa illi circa commilitones benignitas, mira caritas, multa patientia atque humilitas. Proinde eum acsi patrem reverendo venerabantur, acsi dominum venerando reverebantur. Thesaurizabat igitur in cælo, ubi nec tinea demolitur, nec ærugo. Nudos tegebant, egentes alebant, laborantibus assistebat, pusillanimes refovebat, pupillos tuebatur, viduis adminiculabatur, oppressis patrocinabatur, **F** miseris opitulabatur.

dotibus est ei percarus, virtutesque christianas sedulo interea excolit.

Pacis amator erat, litem rixasque fugabat,

Ceu vir apostolicus est omnibus omnia factus.

Enimvero ex tanti Viri contubernio comes non modico tripudiabat gaudio, multoties expertus evidenti indicio, Domini Jesu manum esse cum illo: quippe cui, opitulante Deo, procedebant cuncta pro voto. Unde vix valens ejus absentiam ferre, a sui præsentia rarius sustinebat abesse. Qui cum una diebus (ut est consuetudinis nobilium) cum suis procederet venatum, hunc etiam, de quo agimus, Sanctum utile duxit educere secum.

7 Post gratum ergo venationis laborem, et sol jam in centro poli posebat prandii panem; comes et sui quærentes refectionem, regredi maturant suam ad mansionem. Ipse vero Dei amicus præponens spiritualia corporalibus, contiguam petiit ecclesiam Bronii sitam impransus, quæ cum quibusdam prædiis adjacentibus ditioni suæ obvenerat a progenitoribus. Amplitudine siquidem prædiorum clarebat *d*, utpote qui suorum virtute majorum non degenerabat. Hoc autem oratoriolum jussu Pippini principis accepimus fundatum, et a domno Lamberto, Tungrensi præsule *e*, dedicatum, ut quoniam in vicinia saltus Marlignæ *f* erat positum, ubi princeps ipse solebat sæpenumero habere venationis exercitium, audire commodius posset divinum

dum autem quodam die post venationem cum comite obitam Sacrum audire meditatur,

d

e

f

A divinum ibidem officium. In quo etiam jucundum perhibetur accidisse aliquando miraculum, ex uno videlicet, quod sacer Antistes inunxerat saxum, per aliquantum temporis affluenter emanasse oleum.

*in ecclesia
somo obruitur,
corpore S. Eugeni
a se obtinendum,
caelesti visione
intelligit;
* i. e. visione*

g

h

8 Igitur Vir Domini sacerdotem mandans accersiri, ad tractanda scilicet Mysteria Christi; interim, ceu decebat servum Domini, orando incumbit divinæ contemplationi: et dum diutius præstolatur sacerdotis adventum, sopor divinitus irruit super eum, ut, quod materiali ædificio construxit postmodum, Divinitas sibi ostenderet in spiritu oratorii locum et modum. Vidit igitur in oromate * columnas Ecclesiæ, Petrum scilicet et Paulum, sibi assistere g, quorum alter primus in apostolico agmine manum manui ejus visus est innectere, eumque per ecclesiam et atrium familiariter circumducere. Viro Dei requirente quid sibi vellet in hujusmodi deambulatione, cepit eum commovere de oratorii constructione, eumque edocens locum sibi delegisse, filiolumque suum martyrem Eugenium h cooperatorem secum constituisse: Loci, inquit, hujus decrevi fore patronus, postque Deum custos procuratorque benignus. At ille exhilaratus tanta promissione, qualiter res effectum posset habere, ardebat prænoscere. Quonam modo, inquit, pastor egregie, sancti martyris sperem potiri corpore? Sub hæc jucundiori facie refert Apostolus: Numquid Deo quidquam impossibile? Deo mihi que committe.

*qua etiam
Broniensem
ecclesiam re-
edificavit ju-
letur;*

9 Hanc ergo basilicam a fundamento dirue, ampliorem atque elegantiorum ne pigritis reddere, et juxta quod nunc ostenditur tibi, instantius singula comple. Præmonstrabat quippe illi et quantitatem oratorii, et quomodo quæque ibi oporteret artificari. Jamque sacerdos accersitus advenerat, et ex more compositis Missam celebrare volebat, nec tamen sonitu sui tactu excitare eum audebat, sed potius, ut ultroneus expergisceretur, silens sustinebat. Expleta tandem visione apostolica, beatus Vir a dilecta solvitur somnolentia, et submurmurante presbytero super diutina expectatione, ita percipit eum amabili voce:

Obscuro, serve Dei, super hoc absiste moveri,
Proficuum valde mihi somnum sic subsisse:
Condignas nequeo grates persolvere Christo,
Cujus mira brevi pausans miracula vidi.

*jusso Sanctus
obtemperat
inque reedifi-
cata ecclesia
clericos ad
tempus con-
stituit:*

i

k

l

m

n

o

10 Ceterum si quis obloquendum hoc autumat phantasticum, procul dubio condemnat eum in vita domni Benedicti simile huic gestum, qui discipulis dormientibus cunctas ædificandi cujusdam cænobii officinas i designavit k: quibus etiam super eodem invigilando hæsitantibus, ut ex revelatione didicerant, complere mandavit. Sic quoque beatus Ambrosius, Mediolanensis episcopus, sacris assistens altaribus, apud Turonos Magni Martini exsequis legitur interfuisse sollempnibus l. Vir vero Domini Gerardus jussionis apostolicæ executor promptissime, postquam fine tenus injunctum peregerat opus, ad eandem basilicam devotissimum contulit munus ex copiosis prædiorum suorum redditibus m, quod interim sufficeret ibidem Deo servientibus. Adhibuit quoque illic pro tempore clericorum religionem n, per datam sibi sapientiam instituens eos vivere secundum canonicum morem o.

Talis religio præcessit tempore primo,
Donec, dante Deo, monachorum inducitur ordo,
Rebus et officio longe præclarior illo.

*de corpore
autem Eugeni
acquirendo
solicitus,
a Berengario
legatus Parisios
mittitur;*

11 Constructo igitur Vir sanctus oratorio, atque ibidem, ut dictum est, constituto clericorum officio, de divinitus sibi promisso cepit plurimum cogitare thesauro, qualiter videlicet potiri posset beati Eugenii martyris et episcopi corpore sacrosancto. Circa quod dum crebro ejus versatur intentio, superius memorato comiti Berengario quibusdam ex causis incidit occasio (sic nimirum divina disponebat promissio) ut in Franciam dirigeret legationem inclito cuidam comiti, nomine Roberto, quem postea Francorum nobilitas sceps-

Octobris Tomus II.

trifero sublimavit solio p. Ad se autem adscito Dei Athleta, solus soli revelat consilii sui secreta; et ut illuc usque sua proferat missatica, colloquutione commendat amica. Nec mora, Vir Domini cum suis tramitem inquit, paucisque diebus evolutis, Parisius venit; et jam inclinata die, cum tardior hora longius prohiberet procedere, nonnullis suorum indicit congrua sibi ad hospitandum diverticula perquirere. Ipse vero cum paucis veneranda Christi martyrum Dionysii sociorumque ejus adiens limina, Deo devota orationum offert libamina, sibi que Sanctorum exoptanda implorat affore patrocinia. Contigit autem, superna sic providente clementia, ut ipsa eadem hora vespertinam synaxim monachorum decantaret cætera: quorum dulcionis modulationibus dum Vir ecclesiasticus auscultaret attentius, ventum est ad eum supplicationis locum, ubi consuevit chorus fratrum speciatim interpellare suffragia Sanctorum.

AUCTORE
ANONYMO.
P

12 Aliquantis ergo nominatim recitatis, subjuncta est etiam commemoratio Eugenii desideratissimi martyris. Quæ vox ut pervenit ad aures Christi Athleta, non mediocriter cepit animo vacillare, utrumnam arbitraretur, eum forsitan esse, cujus nomen ante didicerat in oromate.

*ibique illud
esse in S. Dionysii
monasterio, ex hujus
monachis addiscit;*

Et cepit secum tacitus deposcere Christum,
Ut se suspensum celeraret reddere certum.

E

Interea loci completis vespertinalibus hymnis, semotim abductos quosdam fratrum de primis secretim alloquitur istiusmodi verbis. Obscuro, inquit, domini et patres dilectissimi, ut meæ pusillitati intimare dignemini, quisnam fuerit hic martyr, cujus nomen Eugenii modo audivi inter ceteras recitari? At illi intuentes simplicitatem et innocentiam Viri, responsum hujusmodi unanimiter referunt illi. Nonne, inquit, nostis, pater venerande, hunc episcopum fuisse urbis Toletanæ q? Nonne et iste fuit patroni nostri, domni videlicet Dionysii, auditor et collega ad erogandum gentibus verbi Dei semina, qui etiam diris tormentorum suppliciiis spiritum reddidit sui sanguinis imbre perfusus.

*Petit adeo ab
his sacrum
pignus, fitque
ei, si ibi fiat
monachus,
voto potiundi
spes.*

15 Quibus auditis, Vir venerandus mentis suæ gaudia dissimulare nequit ulterius, illisque suum adaperiens desiderium, propensius rogat, ne cui pandant mortalium. O, inquit, patres amantissimi Deoque devotissimi, si vestra complaceret dulcissimæ dilectioni, ut reliquias hujus Sancti conferretis meæ tantillitati, condignum talione, credite mihi, sine dilatione rependerem caritati. Qui super hoc stupore percussus, Quo pacto, inquit Vir Dei, quod postulas potest impleri? Vix enim omnia quis referat miracula, quæ multis in hac Gallica præstiterit provincia, unde omnes ut angelum sic diligunt Eugenium. Crede nostræ fraternitati, rem difficillimam postulasti. Quibus Vir Dei: Nolite, inquit, patres, nolite, quæso, sic loqui, et fidenciam hujus rei tam cito tollere mihi? numquid invalida manus Domini? numquid est quidquam difficile sibi? ibi divina est voluntas, ibi nulla profecto difficultas: ubi nulla difficultas, necessario consequitur possibilitas. Videntes ergo tantam in responsis ejus prudentiam, hujusmodi verbis illi suam prorsus aperient benevolentiam. Eia Vir Domini, perpaucis, si placet, audi, accipe consilium, si vis attingere votum. Si enim cor tuum compungeret amor divinus, ut hoc in loco fieri peroptares monachus; forsitan tuo satisfaceret desiderio Deus, ut, quod tantopere poscis, consequi posses beati martyris corpus: hæc nostri consilii summa; tu vero, quid te oporteat facere, pensa.

F

Post hos sermones abscedunt ad sua fratres,
Sanctus ad hospitium deducitur ante paratum.

*Illic vitam
statuit am-
plecti mona-
sticam,*

14 Igitur consolatoria, quæ sibi fratres suggererunt verba, meditatione creberrima revolvens nocte sub ipsa secum, flebilis secum protrahendo suspiria, tandem adversum se prorupit in hujus quærimoniæ lamenta. Quid, inquit, agimus anima? cur adeo diligimus inania? qui mundana juvat gloria? quid humana proderit pompa? nonne frivola hæc

34 hæc

AUCTORE
ANONYMO.

hæc et transitoria? nonne recedunt, ceu fumus et umbra? Quid sub ambiguo teneris suspensa? mundus transit ejusque concupiscentia. Queramus, quæso, permanentia, spernamus transitoria. Numquidnum peronat sermo Evangelicus, Nisi quis renuntiet iis, quæ possidet, non potest Christi esse discipulus? Renuntiemus ergo, renuntiemus omnibus, ut Christo valeamus inhærere liberius. Hæc et his similia dum deflendo conqueritur Dei Athleta, diem representans polum purpurat aurora, quæ compellit eum repetere cœpti itineris interstitia.

reduzque e
legatione, pe-
tit et impetrat
a Berengario
facultatem
ex sequendi
propositi;

15 Rebus autem ex sententia succedentibus, non multo post ad eum, cujus missum obierat, comitem est regressus: qui cum commissa seriatim retulisset internuntia, jamjamque contemplantis mente cælestia, sic desiderii sui interserit affamina. Oro, inquit, virorum illustrissime, quem Dominus Jesus principali sublimavit honore, ut benignam petitioni meæ aures digneris accommodare. Diutius sub te sæcularem sustinui militiam: jam nunc exigit tempus, ut aliter vivere incipiam. Insignitus ergo habitu monachali deinceps habitare elegi in domo Dei mei, ut expeditus ab omni cura forensi militare valeam Domino soli. Noli, quæso, meo refragari proposito, quatenus, si quid boni cœnobialiter egero, particeps fieri merearis, aspice Christo. Inde comes lacrymis singultim fatur obortis: Numquid, ait, amicorum amicissime, unanimum amicum vis deserere? Quid dilectioni tuæ displicuit in me? cheu incumbam super te, quiescebam in tuæ unanimatis tranquillitate: sed, ut conjicio, et Evangelica eruditur auctoritate, gladius Domini querit nos ab invicem separare. Quæ nisi a Deo crederem esse, quisnam te vel centimanus gigas a complexu meo posset divellere? Nunc vero, quandoquidem hæc tibi divinitus inspirata, ne temere videar aspèrari precamina, voluntas Domini tua et petitio tua.

Dulcia fraternis tunc imprimis oscula labris, Edidit et talem mæsto de corpore vocem: Mostræ pars animæ, nostri memor esto valeque, Atque gemens valde regementem solvit abire.

quod etiam
deinde post
salutaria
quædam mo-
nita

16 Vir vero Domini inde movens gressum, prospere tramite tendit ad Tungrensem episcopum, nomine Stephanum; ut, quia pastor suus erat post Pastorem summum r, ab eo acciperet de hac relicentiam et consilium. Plurimum quippe credebat profere sibi, si cum benedictione episcopali hostia viva Deo mereretur offerri: a quo susceptus cum debita sibi reverentia, seu pro mutæ cognitionis convenientia, seu pro sua, quam optime noverat, sanctimonia, inter cetera, quæ mutuo habuerunt ædificationis colloquia, humiliter insinuat ei, cujus rei advenisset gratia. At Præsul venerandus, ut erat in Scripturis eruditissimus et verbis eloquentissimus, præmonere eum cœpit compluribus exhortationum disputationibus. Fili, inquit, dilectissime, quem diligo præcordialiter amore, non deero devotioni tuæ: sed est tibi cavendum summopere, ne præsumas humero tuo onus imponere, quod deponas postmodum, velis, nolis, cum dedecore. Propositum sane, quod habes in mente, vehementer laudabile: verum perfectioribus etiam viris est formidabile. Numquid clam te sunt versutiæ milleformis satanæ? Quod vix prævalet clericus divinæ Scripturæ clypeo munitus, qualiter implebit laicus tali munimine nudus? Ad hæc Christi Tirunculus paucis refert sermonibus: Id ipsum, ait, mi pater, mecum reputavi frequentius, neque meis viribus confido ulla tenus: sed Domino potius committens animam et corpus, gloriolam mundi sperno cum suis oblectationibus.

approbante
Stephano,
Tungrensi
episcopo Pa-
risius regre-
ditur, mona-
chumque in
S. Dionysii

17 Dominus denuo episcopus: Quoniam quidem, inquit, Fili carissime, in hac intentione video te fixum et immobilem esse, ne videar dissuadere, quod oporteret me magis persuadere, si quid vovisti Domino, redde. Melius enim non vovere, quam votum non reddere. Et absolvens eum criminibus cunctis, signaculo consignat summæ Trinitatis, datoque osculo pacis, effundit etiam

super eum hanc imprecationem benedictionis. Jesu summa salus hominum qui respicis actus, Cui nihil occultitur, cui pectora nostra loquuntur, Ad bona, posco, tuum benedicens dirige serum:

Ut tua jussa colat, et te super omnia quærat, Quatinus æternæ comprehendat præmia palmæ. Tanto igitur Vir Dei ditatus viatico a domno pontifice, dilabitur cum spirituali gaudio, et Parisius rediens cum festinantia, atque beati Dionysii beata revisens limina, probatus in omni patientia, humilitate et pœnitentia, sicut edocet salutifera patris Benedicti Regula, barbæ seu capitis casarie deposita, monachicum tandem obtinuit schema, traditis videlicet ad eundem locum, quæ sui juris erant in Lothariensi provincia s.

D
monasterio
induit.

ANNOTATA.

a Pro Stablicellensis vici, territorii Lomacensis, Stantii seu, ut alii scribunt, Stantionis et Haganonis notitia ad Commentarii prævii num. 14 et tres seqq.

b Quo anno Stephanus, Leodiensis episcopus, obiit, et an certo cum Plictrude, S. Gerardi matre, consanguinitatis vinculo fuerit conjunctus, in Commentario prævio, ac primum quidem num. 41 et seq.; alterum vero § 2 est discussum.

c De Berengario primo, Lomacensi seu Namurcensi, aut, ut ab aliis scribitur, Namucensi comite, de quo in Commentario prævio a num. 25 usque ad num. 29 nonnulla disputata sunt, sermo hic est. Comes ille anno 908, imo etiam anno 952 in vivis adhuc erat superstes, ut ex iis, quæ Commentarii prævii num. 25 et 156 dicta sunt, manifestum efficitur.

d Et tamen tunc, imo etiam postea, cum Gerardus anno 918 Broniensis ecclesiæ prædia aliquot donavit, erat adhuc Santius, ejus pater, in vivis superstes. Ut difficultatem hanc solutam invenias, ad Commentarium prævium num. 53.

e S. Lambertus, quem hic indubie designat biographus, ab anno circiter 670 ad annum usque, ut probabiliter est 709, Tungrensem seu Leodiensem ecclesiam moderatus est, uti apud nos ad quartam decimam Septembris diem in Commentario ad sancti hujus episcopi Vitam prævio ostenditur. Hinc porro jam consequitur, ut Pipinus, cujus jussu, quod memorat biographus, oratoriolum fuit castrum, fuerit et tribus Pipini passim celebrari solitis ille, quem Heristallium nuncupant; hic quippe sæculo septimo, et initio sequentis floruit, anno 714 e vivis creptus.

f Marliga, ut Mabillonius in suis ad S. Gerardi Vitam Annotationibus observat, seu Marliga, silva Bronjo contigua, perstat etiam nunc, vulgo Marlaigne, non longe a Namuco Sabim inter ac Mosam posita.

g Quid de visione hæc, S. Gerardo divinitus oblata, statuendum arbitret, num. 52 Commentarii prævii exposui. At vero an in illa S. Gerardo promissa quoque fuerit sanctissimæ Crucis portio, et aqua, quæ agris putatur salutaris, num. 514 et seq. discussum invenies.

h Eugenius martyr, cujus corpus ab Apostolorum principibus Gerardo fuisse in visione promissum, indicat biographus, nec Dionysii Areopagitæ discipulus, nec Toletanus archiepiscopus hoc Vitæ loco vocatur, et tamen Eugenius martyr, cujus corpus seu potius notabilem hujus partem a Dionysianis monachis obtinuit Gerardus, ab his infra pro Dionysii Areopagitæ discipulo et pro Toletano archiepiscopo Gerardo obtulidit. An recte, Commentarii prævii § 3 defini.

i Officinæ in monasteriis, ut Cangius in Glossario ad hanc vocem docet, dicuntur ædicula, in quibus asservantur, quæ ad viclus aut alios usus monachorum spectant: si hic recte scriberet biographus, generaliori loquendi modo dicendum esset, officinas in monasteriis esse omnia diversa loca, quæ monachorum usibus deservunt.

k S. Benedicti abbatis, Ordinis sui fundatoris Vita, quam S. Gregorius Magnus Papa toto suo secundo

A cundo *Dialogorum libro est complexus, Operi nostro ad 21 Martii exstat inserta: in hac autem num. 22 de S. Benedicto ita memoratur: Alio quoque tempore a quodam fideli viro fuerat rogatus, ut in ejus prædio juxta Taracinensem urbem, missis discipulis suis, construere monasterium debuisset. Qui roganti consentiens, deputatis fratribus patrem constituit, et quis ei secundus esset, ordinavit: quibus euntibus spondit, dicens: Ite, et die illo ego venio, et ostendo vobis, in quo loco oratorium, in quo refectorium fratrum, in quo susceptionem hospitem, vel, quæque sunt necessaria, ædificare debeatis. Qui benedictione percepta, illico perrexerunt, et constitutum diem magnopere prætolantes, paraverunt omnia, quæ his, qui cum tanto Patre venire potuissent, videbantur esse necessaria. Nocte vero eadem, qua promissus illucescebat dies, eidem servo Dei, quem illic patrem constituerat, atque ejus præposito, Vir Domini in somnis apparuit, et loca singula, ubi quid edificare debuissent, subtiliter designavit. Cumque utrique a somno surgerent, sibi invicem, quid viderant, retulerunt: non tamen visioni illi omnimodo fidem dantes, Virum Dei, sicut se venire promiserat, expectabant. Cumque Vir Dei constituto die minime venisset, ad eum cum morore reversi sunt, dicentes: Expectavimus, pater, ut venires, sicut promiseras, et nobis ostenderes, ubi quid edificare deberemus, et non venisti. Quibus ipse ait: Quare, fratres, quare ista dicitis? Numquid, sicut promisi, non veni? Cui cum ipsi dicerent, Quando venisti? Respondit, numquid utrisque vobis dormientibus non apparui, et loca singula designavi? Ite, et sicut per visionem vidistis, omne habitaculum monasterii ita construite. Qui hæc audientes, vehementer admirati, ad prædictum prædium sunt reversi, et cuncta habitacula, sicut ex revelatione didicerant, construxerunt. Hanc duorum S. Benedicti discipulorum visionem seu potius oblatam his in somno sancti patris sui apparitionem indubie hic designat biographus, ut consideranti patebit.*

I. S. Ambrosius, Mediolanensis archiepiscopus, die Dominico, ut Gregorius Turonensis lib. 1 de Miraculis S. Martini cap. 3 refert, publice in ecclesia obdormivit, et transactis lere duarum aut trium horarum spatiis, a suis, ut lectionem legi juberet, excitatus, dixit, obiisse S. Martinum, et se ejus funeri obsequium præbuisse, Adhæc Gregorius post pauca inducit S. Ambrosium in laudem S. Martini ita exclamantem: O beatum virum, in cujus transitu Sanctorum canit numerus, Angelorum exultat chorus, omniumque caelestium virtutum occurrit exercitus; diabolus præsumptione confunditur, Ecclesia virtute roboratur, sacerdotes revelatione glorificantur! Quem Michael adsumsit cum angelis, Maria suscepit cum Virginum choris, paradisi retinet lætum cum Sanctis. Hæc et plura alia, tanquam verba Ambrosii referens, ibidem habet Gregorius. Verum, inquit ad 29 Septembris in suo de S. Michael et omnibus angelis Commentario Historico num. 556 et 557 Stillingus noster, tota hæc relatio ab aliquibus proficitia habetur, quod existiment, S. Ambrosium obiisse ante S. Martinum, ut credit Baronius, alique non pauci eum secuti. Hinc aliqui voluerunt, dictam visionem non obtigisse S. Ambrosio Mediolanensi, Ecclesie doctore, sed S. Ambrosio, qui illo tempore Mediolani Santonum in Gallia episcopatum gerebat, ut observavimus ad xxviii Augusti, quo de S. Ambrosio Santonensi egimus. Revera fieri potuit, ut, quod contigerat S. Ambrosio in Gallia antistiti, per traditionem corruptam a Turonensi transferretur ad celebriorem in Italia Ambrosium. At necdum inveni tam certo probatum, superfuisse S. Martinum post S. Ambrosium, ut S. Gregorium certi erroris arguendum existimen. Poterit ad xi Novembris aut ad vii Decembris res illa prolixius examinari, quam congruat huic loco. Ita recte Stillingus. Verumne ergo, an falsum sit, quod hic de S. Ambrosio, Me-

diolanensi episcopo, legi asserit biographus, ad 11 Novembris aut ad 7 Decembris diem discutendum relinquo.

m Quod supra ad litteram d dictum est, hic repetitum puta.

n Gerardus jam tum Bronii, cum hoc fecit, cœnobium extraxerat. Videsis Commentarii prævii § 7.

o Hinc sat validum formatur argumentum pro opinione, quæ monasterium Bronense a Gerardo nondum monacho statuit constructum. Adi Commentarii prævii num. 95 et seq.

p Robertus, a biographo hic memoratus, Roberti, cognomento Fortis, filius, et Odonis Francorum regis frater, primo quidem Parisiensis comes existit; ast deinde, anno nempe 922 Remis apud S. Remigium ab episcopis et primatibus regni fuit etiam Francorum rex contra Carolum Simplicem constitutus: regnum autem haud diu tenuit. Fuit enim anno 925, illum inter et Carolum Simplicem commissa prope Suesionas pugna, lanceis confossus. Adi Frodoardum in Chronico ad annum 922 et seq.

q Eugenium, cujus reliquias a Dionysianis accepit Gerardus, verosimillime non fuisse Toletanum archiepiscopum, nec Dionysii Areopagite discipulum, in Commentario prævio § 6 docui.

r Ante erectum scilicet a Pio IV, summo Pontifice, Namurci episcopatum Bronense monasterium Tungrensi seu Leodiensi episcopo in spiritualibus suberat.

s Gerardus hac donatione etiam Bronense monasterium Dionysianis monachis subiecit, cum illud postea ab his, ut securitati ejus consuleret, redimere debuerit, uti in Commentario prævio dictum est.

CAPUT II.

Vita in monasterio sancte acta, promotio ad Ordines sacros et ad ipsum sacerdotium, reditus in patriam cum S. Eugenio corpore aliisque Sanctorum reliquiis, variaque hujus adjuncta.

Nolens ergo torpescere (otiositas nempe inimica est animæ) suppliciter cœpit exposcere, ut sibi liceret litteras addiscere. Super quo fratribus admodum admirantibus, quod Vir jam dudum barbatus a applicari vellet ulterius studiis litterarum puerilibus; dum id diatim expeteret importunius, uni eorum traditur erudiendus. Ut vero plus mireris humilitatem et sollertiam ejus, litteratim percurrit prima elementa, ceu quinquennis puerulus; sicque suum minime relaxans propositum, in paucitate dierum memoriae totum commendat Psalterium. Nec mirum; nulla namque ad discendum mora, ubi Spiritus sancti doctrix est gratia. Subinde sacri Codices sibi apponuntur, divino dogmate ubertim debriatur, ut quemadmodum apes florilega pratorum pervolat ampla, ut sibi dulcifluis componat nectare mella; sic et iste sedulus Dei Assecla doctorum recitans scripta, divini favos eloquii ab eorum melliflua excipiebat doctrina, atque sagaciter sacra pectori condebat mandata. Nec interim ad obediendum Regule aliquo marcebat tepore, sed in cunctis, quæ videbatur agere, eandem magistram gaudebat habere.

19 Quod Prior b et fratres sub silentio contempnantes, et qualis quantusve foret, intelligentes, ne lucerna lateret sub modii umbra, quærentes, idoneum censent promoveri ad sacros Ordines. Per quos paullatim permotus, ut in præsentiarum nostræ narrationis explicat textus, attingere etiam meruit honorem presbyteratus, utpote quem totius probitatis adornaverat decus. Qui licet reclamans maluerit obsistere, indignum se vociferans multimoda excusatione; convictus tamen a fratribus vel Priore, jussis eorum compulsus est acquiescere, ne videretur obediendum deserere, quæ ceterarum comes virtutum assolet esse. Anno igitur conversionis

ACTORE
ANONYMO.

Sanctus jam
monachus
litteras addi-
scit, Regulam
interea accu-
rate obser-
vans;

a

ad sacerdo-
tium nono sui
ad monaste-
rium accessus
anno promo-
vetur.

b

AUCTORE
ANONYMO.

sionis ejus secundo Parisius ordinatur acolythus ab episcopo ejusdem urbis Theodulfo; a quo etiam hypodiaconus consecratur subsequente tertio; sub ejus vero successore Fulrado ascendit gradum diaconi quarto. Anno autem nono sublimatus virtutum fastigio, sublimatur et sacerdotio ab ipsius Fulradi successore Adelhelmo c.

c

Tale charisma tuis, bone Christe, fidelibus addis,

Qui mentem stolidi prudentem reddere nosti. Ecce rudis Laicus divino dogmate doctus, Sacris Ordinibus reperitur magnificatus.

atque ob insignes virtutes amori est omnibus.

20 Florebat tum temporis eodem in cœnobio religiosa monachorum congregatio, quorum vitam suspirare cœlestia, virtutum plurima probebant testimonia. Inter quos ordine novissimus advenerat, sed fieri primus omni bonitate studebat: seniores honore præveniebat, juniore amore fovebat, corpus inedia macerabat, crebrior in oratione pernoctabat, cunctis se inferiorem credebatur, in omnibus se sicut Dei ministrum exhibebat, religionis normam tenebat, a rectitudine regulari exorbitare pavebat; quod habitu prætendebat, moribus et vita servabat. In vestibus vilitas, in victu erat parcitas. Promptus ad obedientiam, patiens ad injuriam, corpus curabat humiliare in terris, quatinus anima exaltari mereret in cœlis. Quam humilitatem erga prælatos exhibuit, quantum benignitatem apud omnes tenuit, quis verbo depromere, quis calamo potest comprehendere? His et ejusmodi floribus virtutum adornatus, tam pusillis quam majoribus habebatur ex animo carus. Unum exiit inter fratres commune decretum, ut nihil præcipuum absque ejus consilio fieret intra claustrum.

B

Dari sibi postulat S. Eugenii corpus;

21 Perpendens itaque, petitionis suæ opportunum tempus adesse, quo videlicet præfati martyris venerabilem glebam speraret impetrare; congregata cœnobarum congregatione, cepit eos sibi conciliare hac dulcissima locutione. O, inquit, patres et domini, divinæ religionis cultores eximii, qui quasi senatores cœli commanetis infra curiam terrestris paradisi, quasnam gratiarum actiones rependere possim vestræ in Christo unanimitati, quæ * me peccatorem et naufragum sub procellosi fluctibus mundi dignanter excepistis vestri tranquillo portu cœnobii? Nulla mihi profecto ad hæc possibilitas, nulla prorsus suppetit facultas. Verumtamen, quod minus potest humana fragilitas, supplere affatim valet largilua Divinitas. Quorsum autem nostræ orationis tendat prælocutio, paucis advertat, peto, vestræ unanimi dulcissima dilectio. Mihi adhuc in sæculari habitu constituto, curisque forensibus plurimum occupato, divina in somnis (vivit Dominus) apparuit visio, quæ sub principis Apostolorum honore, filiolique sui martyris Eugenii nomine in meæ possessionis paupertate oratorium me monuit accelerare d. Quod auxiliante Deo consummans tempore parvo, clericorum illic deservientium delegavi officio, prout valui, usibus eorum procurato victus vestitusque stipendio e. Et quoniam super hoc martyre talia mihi innotuerunt oracula, annuat eum filietati meæ, suppliciter precor, vestræ paternitatis munificentia, præsertim cum vestra singularis ecclesia tot Sanctorum contineat luminaria, unde sufficienter tota illuminetur Francia: quantenus locelli illius pauperula tanto thesauro locupletetur basilica, et vobis ob hoc repensetur supernæ benedictionis gratia et beatæ perennitatis gloria.

C

d

e

postulato annuunt monachi, atque dona adjungunt.

22 His contra unanimes exponunt talia fratres. Divino namque allamine tacti, quod petebat Vir Dei, nequibant inficiari. O Eugeni, clarissima martyrum gemma, quisnam digne tua valeat attollere præconia?

Gallia nonne tuis virtutibus enitet omnis?

Nemo tuum petit auxilium, quin impetret ipsum:

Nam cunctis nosti languoribus ipse mederi.

Deinde ad Virum Dei: Magna quidem, inquit,

efflagitas pater dilectissime, et quæ cuivis præter te abnegari possent justissime. Sed quia, veluti refers, voluntatis est Dominicæ, et optime meruit tuæ inter nos imitabilis conversatio vitæ; cum omni benevolentia et alacritate assentimur devotissimæ supplicationi tuæ. Nostra etenim cuncta sunt et oportet esse cunctis communia, magis autem cum fraternitate sua, cujus cunctas facultates nostra possidet ecclesia. Quocirca et hunc, quem exposcis, voluntarii damus, et de reliquis Sanctorum reliquias non negamus. Quo audito, Vir Dei, cujus fuerit mentis seu animi, quisque nostrum affectione simili potest secum reputando metiri. Sed quid verborum prolixiorum agimus cursum? Tandem salutifera desideratissimi martyris expositur urna, obrizo pretiosiora illius continens membra, quæ honorifice, ut par est, aurificio fabrefacta Viro Dei contraditur ad sua, ut diutius desideraverat, asportanda.

23 Ceterum numquid a nobis veritati adstantia monachorum tunc ibi officialium expostulatis nomina, dum ipsius martyris veridica viritum eos designet translationis pagina? Non solum autem hujus Sancti corpus abinde f, sed et multorum pignora Sanctorum dignoscitur advenisse, quæ fidei repositione sibi collegerat undecumque g. Quid quoque (quod vix videtur incredulis credibile) de uno referretur Innocente cum coætaneis successio h, quasi tenerimo flore, sub Herode crudelissimo rege, quem certissime istuc advectum, hoc eodem procuratore, continet certissime sanctuarium Broniensis basilicæ? Si cui autem ingerit ambiguitatem, Lietaldum percontetur abbatem, hujus Viri Dei in cœnobio Mosomensi successorem i, qui cum eo præsens ad clandestinam tot reliquiarum compositionem demirari solebat, Broniensis locelli angustiis tam mirabilem contineri sanctitatem. Fratres ergo facientes vale, cum suis dimittunt in pace: unde profectus clanculum, ob metum scilicet indigenarum, ne forte præcipere sibi tantum subripi thesaurum, prospero cursu pervenit ad municipium, in pago Lomacensi situm, quod appellatur Cuvinium k. Hic autem debebant duo monachi ex monasterio sancti Germani, ad quem tunc pertinebat fundus ejusdem municipii, unanimiter excubantes cura pervigili in excubiis sancti abbatis Venantii. Quorum expertæ fidei commendans pignora Sancti, utpote qui jam dudum sibi fuerant familiaritate conjuncti, non incongruum duxit adire presentiam domni Stephani antistitis prælibati l, ut quoniam tantum advehebat margaritam suæ diocesi, probabilem audire sententiam super hujuscemodi.

Gerardus patriam repeti, obtentumque sacrum thesaurum Cuvinii ad tempus deponit.

k

l

F

Sic decorare suos consuevit Christus alumnos.

Hic spreto opibus ejus mandata secutus,

Unde nitet patria, cum merce repatriat ista.

24 Viro Dei indidem digresso, beati martyris corpusculo ibidem relicto, quid ad laudem nominis sui dignatus sit Dominus per eum operari, incongruum videtur silentio tegi. Unus siquidem ex præscriptis fratribus plus solito in potandum quadam nocte dimissus, nocturnas ad laudes redidit tardiusculus, potu utique evictus, nimioque sopore gravatus. Cui sanctus assistens Venantius, vultu severiore corripuit eum et verbis, et verbere: Quid, inquit, nunc stertis, impudens monache? Cur debitos Deo hymnos tricaritis persolvere? Quid tu sopore deprimeris, Weremberte m? hoc quippe vocabatur nomine. Ecce frater tuus de somnolentia tua conqueritur Ermarus, ad vigiliarum excubias jam dudum expergefactus. Et si te non nostra adeo sollicitat reverentia, cur saltem tibi commissa almi martyris Eugenii non permovet presentia? num ignoras ejus merita? numquid non fulgent inter lucida * Sanctorum agmina, sicut sol inter minora siderum astra? Surge, inquam, surge quantocius, et quod debueras maturius, matura supplere vel tardius. Quæ correpto eo tenus eum correxit, ut ne ad modicum quidem post hæc ab obsequela martyris, nisi humanitatis gratia, uspiam secesserit.

fitque ibi tunc per S. Venantium prodigiosa monachi correptio.

m

* at. fulgida

A secesserit, quoad usque ejus fidelis creditor depositum fidele reposcit. Ne quis autem incredulorum hoc æstimet forsitan fictum, hoc illius, qui pertulit, constat relatu relatum.

Tungrensi, episcopus honorifice excipit jubet martyris Eugenii corpus,

25 Dum autem Vir Domini domino retulisset antistiti de adventu et nomine martyris egregii, continuo ille, ut erat jucundioris animi subtiliorisque ingenii, alludens sacro ejus nomini, verba deprompsit hujusmodi.

Impetret Eugenius nobis, precor, euge beatus, Quod Dominus digno dignatur dicere servo, Quando reddidit ei cælestis gaudia regni.

Post hæc pias manus attollens et oculos ad cælum dirigens, benedixit Deum in hæc verba gratias agens.

Laus et honor decus atque decor tibi Christe redemptor,

Qui famulis bonus immeritis bona multa re- pendis.

Quasnam multiplices tibi possim reddere gra- tes.

Qui partes nostras hoc tanto munere dotas?

Martyr hic eximius nostra ad confinia missus, Credo equidem cunctis apportat dona salutis.

* inquit

Et conversus ad Virum Dei. Quid, inquis, * recra- stinas, dilectissime fili?

B Rumpere moras omnes et nequaquam obsecro cesses ⁊,

n

Donec perficias, quod toto corde peroptas.

Ecce a nobis exit edictum per omnem viciniam finium vestrorum, ut utriusque sexus agmen conglobatum certatim properent ejus in occursum, quatenus magnum Eugenium cum magno euge in- troducant in tabernaculum a Deo sibi præparatum per tuæ devotionis obsequium.

hocque a Gerardo, ingenti populi multitudine comitante, Cuvini Bronium versus portatur,

26 Cujus benigna responsione Vir Dei vehe- menter confortatus; et episcopali auctoritate ad- modum corroboratus, citatim Cuvinium est re- gressus, repetitum desideratissimi martyris pignus, quod inde exportans, iter invadit, ac Bronium ver- sus directo tramite tendit. Quisnam, rogo, referat de multitudine plebeia, quos ad se pertrahebat jam nota martyris fama hac illucque volitans, stare loco nescia.

Multos urgebat, multos properare monebat : Procurvus fossor venit, et defessus arator, Cernere bubulcus desiderat, atque subulcus, Servus et ingenuus permixtum convolat illic.

Quis enim transeuntis opinionem martyris audivit, et domi indevotes desesque resedit?

Vix capiunt patuli populorum gaudia campi,

Munera comportant, devota voce salutant,

Oscula perspicuo figunt impressa metallo,

C

Dulciter hymnidicas plebs omnis concinit odas.

Tollunt voces ad sidera, laudant Dei magnalia. Videres iter istud confici sine labore, cum magna animorum alacritate, cum jucunda lætantium jubi- latione; putares, cælum arridere suavissima aeris serenitate.

ac deinde ab Adelhelmo archidiacono, qui cum clero processerat obviam,

o

27 Quo comperto, Adelhelmus tunc temporis archidiaconus, vir morum nobilitate prudentissi- mus, (hæc siquidem agebantur sub archidiacono ejus) secum sumtis clericorum ordinibus, crucis vexilla, Sanctorumque patrocinia competenter præferentibus, non modico etiam agmine collecto promiscui sexus, ex cœnobio sancti Foillani o raptim procedit obvius. Ut autem contigua beati martyris emicuit libitina, ter ad terram cum suis prosternitur humillimus Archilevita. Prostrati tun- dunt sua quisque pectora, tundentes commissa fatentur peccamina, fatentes lacrymosa fundunt suspiria, fundentes congrua poscunt remedia, pos- centes poenitentialia Deo vovent libamina; et com- punctus spirituali gaudio, Omnes, inquit archi- diaconus, omnimodas agamus gratias Deo: visitavit enim nos oriens ex alto; et qui tenebroso sorde- bamus vitiorum nubilo, illustravit nos gratuito tanti patroni lumine claro. Quanto vero effluerit exsultatio conveniente in unum utroque populo, quisnam scriptorum valeat concludere scripto?

Præ nimia nempe lætitia multorum oculi mædabant dulci lacryma.

AUCTORE ANONYMO.

28 Quis namque tam ferinæ mentis, quis tam petrini pectoris, qui sub hoc spectaculo foret ex- pers devotæ compunctionis? Salubri sarcina gau- dent succedere, gaudent contingere, gaudent con- vehere, gaudent munerari, gaudent venerari; psallebant alacres, resonabant undique voces, omnes excelsa voce KYRIE ELEISON conclamant; GLORIA IN EXCELSIS DEO decantabant, TE DEUM LAU- DAMUS personabant. Nil inibi nisi laus Domini poterat reperiri, ætheris arx reboat concentu, terra resultat, juga montium, concava vallium, densitas nemorum reddunt per echo canticum. Illuxitne, putas, umquam lux lætior usquam? Tali igitur cum júbilo tantoque cum tripudio archile- vitæ humero advehitur tum Bronio, quem decen- ter inthronizantes in oratorium Principis Aposto- lorum, a Deo destinatum videlicet locum, denuo donariis oblationum honestant in præsentiarum, sese pollicentes in posterum libentissime frequen- tatos ejus patrocinium. Fit autem tam jucunda translatio sub beati martyris Agapiti festo, quod est die mensis Augusti octavo-decimo p. Et ut omni anno recolatur cultu celeberrimo, conclama- tum est totius cleri populique decreto.

summa unde- quaque con- currentium exsultatione in Bronniense ecclesiam in- fertur.

p

E

At, dum mar- tyris fama inclarescit, frequentatur, donisque ditatur Bronien- sis ecclesia:

29. His ita completis, cum jucunditate ad sua quisque regrediuntur cum pacis tranquillitate. Quisquis ergo fide non ficta hujus Sancti expetit suffragia, absque dilationis mora experitur prom- tissima, præsertim cum ab ejus devectionis die lætissima certissime tota profiteatur vicinia, multa sibi insolita provenisse subsidia. Et quemadmo- dum quondam in Francia beneficis exstitit per plurima singulorum prodigia, uti refert miraculosa gestorum ejus pagina; ita etiam nunc munificus in Lotharingia præstat crebriora virtutum beneficia. Igitur longe lateque fama martyris percrebre- scente, et virtutum ejus insignia notificante, cœpitad ejus memoriam unde, quasi apes ad al- vearia, plebs plurima confluere, deferentes quis- que pro posse munera oblationum cum magna devotione. Fit occursum et concursus e longinquo et proximo, ubertim votiva congeruntur dona piissimo martyri Eugenio, tribulatis semper invo- cando, semper succurrere prompto.

Advenit multi admissa ob crimina mæsti?

Sed precibus Sancti redeunt ad propria læti.

30 Quod impatienter intuens humani generis inimicus, qui paradiscolum ab æternis extrusit sedibus, per quorundam circumstantium corda (si fas est dici) clericorum diffundit invidiæ virus, adeo ut obfuscare pertentarent modis omni- bus tam honorificos beati martyris cultus. Pro nefas! Præfatum ergo adeunt pontificem, Fossis q tunc forte morantem, querulisque sermonibus apud eum evomunt conceptum malivolentiæ putorem. Numquid, inquit, Pastor vigilantissime, auctoritatis et voluntatis est vestræ, ut adventitius quispiam Sanctus sub episcopatus vestri ditione venerationis cultum accipiat, incerta rei veritate? Ecce nuper advectus e Francorum finibus, Bronii colitur, nescio, qui martyr Eugenius, cui in cereis aliisque oblationibus tanta veneratio exhibetur ab omnibus, ac si credatur ex Apostolis unus. Ubi- nam textus martyrii ejus? ubinam scriptura con- tinens ejus gesta? Vestram profecto prudentiam oportet summopere perscrutari et investigare, si sit a Deo, an non, Eugenius iste. Hæc et his similia pellaciter suggerentes episcopo, adversus marty- rem concitare conantur omnimodo; nunc a nobis dominus episcopus quantisper conveniendus. Audi, inquam, episcope, ego auctor hujus pagellæ tibi tacita loquor in aure. Oportet, te sollertius præca- vere et diligentius observare, ne quis invidorum malesuado sermone animum tuum valeat inescare.

Hinc nonnul- li, quos id male habet, Eugenii cul- tum impedire conantur.

f

g

31 Cur invidiam placare putas, virtute relicta? putredo os suum invidia ⁊, ceu Salomonis indicant verba. Ethnicus quoque in proverbiiis:

Invidus alterius macrescit rebus opimis.

Vapulabis,

AUCTORE
ANONYMO.
Verum, dum
speciosis ho-
rum rationi-
bus obsequi
meditatur
episcopus,
subito ilium

s

* i. e. mentis
inops

Vapulabis, crede mihi, vapulabis durissime, si credideris æmolorum fallaciæ. Noli, quæso, noli acquiescere, ne posterius te pœniteat sera pœnitidine. Quid plura? sicut Apostolica vocis clamitat tuba, «Corrumpunt bonos mores colloquia mala;» dum plus justo auscultat pontifex malivolorum mendacia, penitus excidit a memoria, quæ sibi fuerat antea de adventu martyris lætitia. Hujus ergo veneni attaminatus pastula, Leodium versus arripit itinera, adnullare desiderans magnifici martyris obsequia. Quem in villa, quam dicunt Malloina s; ibi quippe erat mansio sibi parata, pede non clauda digna consequitur pœna. Ut enim eo loci perventum, nec quidquam suspicatur sinistram, repente pervasit eum tantus dolor ilium, ut formidaret, se protinus exhalare spiritum. Torquebatur itaque gravissimo cruciamine, et ne ad momentum quidem poterat quiescere; unde quasi menceps* dentibus stridere, manus contorquere, crura brachiaque huc illuc disjectare. Ab ejus vero facie, quam modo rubescere, modo pallescere, modo videres nigrescere, quanta laboraret ægritudine, posses agnoscere, et tandem ad cor reversus commissum agnoscit reatum, hisque querimoniis cœpit objurgare seipsum.

Ah Stephane infelix, quæ te sententia vertit!
Ah minima fidei de martyre cur dubitasti!

B
dolore corri-
pitur, Eugeni-
que patro-
cino, ad quod
confugit,

52 Merito nunc cæderis, merito hæc pateris, merito jam moreris. Cur invidorum acquievisti mordacibus verbis? cur oblitus es magnum euge Eugeni martyris? Sic se incusabat, sic se gemebundus agebat. Circumstantes vero capellani lacrymarum imbre perfusi, cupientes eum consolari, singultim ajunt illi: Desine nosque tuis incendere teque querelis, pater amatissime, quin potius super hæc incommoditate aliquod remedium præmeditando perquire. At ipse: Obsecro te, inquit ad quemdam sibi fidelem, frater amatissime, si salus mea tibi est cura, et me sospitem ulterius vis invenire, juxta longitudinem corporis mei, latitudinemque binas accelerans candelas compone, et pro meæ sanitatis recuperatione beato martyri Eugenio depropera pervehere, cui præcordialiter me profiteor in ea culpa peccasse. Quod si meritis ejus discrimen mortis evasero, veraciter spondeo, polliceor et voveo, beneficii accepti non immemor ero. Qui jubentis satagens parere præceptis, prout posebat vehementis causa doloris, Bronium, ut ita dicatur, pervolat ascenso alipede pernix; ingrediensque oratorium Sancti candelas gerit, genens præsentare martyri gestit, præsentatas accendere querit, accensas ante mausoleum ejus in modum crucis singultando componit. Res equidem mira visu dictaque notanda. Denique finem lucendi prendente lucerna, ægotantem episcopum e vestigio revisit sospitas expectata.

C
sanitati resti-
tutus curat,
ut Sanctum
ilium

55 Qui pristina incolunitatis statu revigoratus, et beneficentiæ salutifluis martyris neutiquam ingratus, gratum illi decrevit rependere munus, quod quidem memoriale suum cunctis repræsenteret diebus. Evocans etenim æditum Broniensis ecclesiæ, si bene recolimus, Anselmum nomine, cum martyris passione t Leodii coram se commendat adesse, ut in generali synodo, quæ futura erat proxima sessione, corroboraretur episcopali auctoritate. Quod cum ille gratanti animo complexset, et in plenaria synodo passionis series recitata fuisset, cunctisque, qui aderant, complacuisse; communi consilio totius cleri decernitur, ut et martyr digna cum veneratione colatur, et ejus Passio rata acceptabilisque in ecclesia deinceps recitetur. Et proloquens episcopus tamquam testis idoneus, quæ sibi obtigerant, immo quæ fuerat passus, propalare non erubuit omnibus.

festo anno
colendum sy-
nodus decer-
nat.

54 Subjungens quoque, Ecce, inquit, fratres carissimi, audivit dilectio fraternitatis vestræ, quanti qualisve sit meriti Sanctus iste, et quam sit terribile iram ejus incurrere, quamque saluberrimum et optabile gratiam ejus acquirere: et quoniam prono verberare castigans castigavit me, morti

tamen gratia sua non tradidit me; concedens certe D videtur et honorabile, ut cum assensu vestro et stipulatione honoremus eum aliquanto munere: quatenus apud clementiam pietatis divinæ pro nostris excessibus dignetur intercedere. Cujus sententiam omnibus unanimiter approbantibus, hæc consequenter dominus prosequitur episcopus. Decreto, inquit, pontificali confirmatur, et hæc sancta synodus adjudicans fieri adstipulatur, ut per totam, in qua quiescit, decaniam sollempnitatem ejus, acsi Dominica, observetur, et ecclesia Broniensis ab omni obsonio, episcopis Leodiensibus debito, ulterius immunis habeatur: et ut omni tempore ratum inconcussumque permaneat, successorumque meorum nullus infringere vel infirmare audeat, quid acciderit mihi contra eum ignoranter calcitranti, requirens audiat, audiens pertimescat, pertimescens præcaveat, præcavens hoc illibatam custodiat. Talis ergo decreti prima procuratio conservandi jure perpetuo commissa perhibetur fratri Flodino*, tunc temporis inde decano.

* Ms. Ghis.
Elodino

ANNOTATA.

a Hinc partim eruitur, quo circiter tempore Sanctus natus sit. Ad Commentarium prævium num. 25. E

b Robertus I, Franciæ et Burgundiæ dux, nec non Parisiensis comes, cujus jam in Annotatis, cap. præcedenti subjunctis, memini, ab anno circiter 898 ad annum usque 925, quo in pugna Suessionica fuit occisus, Dionysianæ abbatæ, ut Gallie Christianæ auctæ scriptores tom. VII, col. 560 et seqq. docent, abbas sæcularis existit, binique deinde adhuc alii abbates sæculares eandem abbatiam usque ad annum ut minimum 960 tenuerunt. Cum ergo, ut in Commentario prævio docui, Gerardus verosimilius ab anno 919 ad annum usque 928 in abbatia Dionysiana fuerit versatus, toto illo tempore, quo ibidem egit, abbatem sæcularem habuit dicta S. Dionysii abbatia. At vero, ut Mabillonius in suis ad S. Gerardi Vitam Annotationibus observat, decanus appellari solebat, qui in abbatibus sub abbatibus sæcularibus spirituum curam gerebat; præpositus vero, qui rebus temporalibus providebat, ut tunc in abbatibus hujusmodi nemo fuerit, qui Prioris titulum haberet, ac proin ut biographus, si recte notet Mabillonius, perperam hic indicet, in abbatia Dionysiana, cum in ea versaretur Gerardus, aliquem fuisse, qui Prioris titulo gauderet.

c Ex hoc biographi loco simulque ex anno 919, quo ex dictis in Commentario prævio Gerardus in Dionysiano cœnobio monachum verosimilius induit, facile eruitur annus, quo verosimilius acolythus, quo subdiaconus, quo diaconus et quo sacerdos fuerit ordinatus. Ad pro hac re Commentarii prævii num. 46. et num. 42 pro quacumque notitia temporis, quo sedem Parisiensem Theodulfus et Futradus, hic memorati, occuparunt.

d De cælesti hac Sancti visione consule Commentarii prævii num. 51 et 52.

e Ad iterum Commentarii prævii num. 52 et quatuor seqq.

f Non integrum S. Eugeni corpus, sed brachium tantum sinistrum cum aliquot aliis minoribus corporis particulis S. Gerardo a Dionysianis fuisse concessum, § 7 Commentarii prævii edocui.

g Egidius Aureæ-Vallis monachus in suis ad Anselmum de Gestis Pontificum Leodiensium Additionibus lib. 1, cap. 40, uti ex toto, quem hic scriptor ibidem exhibet, verborum contextu colligendum videtur, reliquias S. Eugeni a Gerardo e Dionysiano monasterio Bronium delatis addidit etiam et S. Leodegarii Augustodunensis episcopi reliquias, una cum lapide, super quem S. Dionysius Sacrum in carcere celebravit, ab eodem ex dicto Dionysiano cœnobio Bronium pariter deportatas. Rectene, an male, ita faciat Egidius, Commentarii prævii § 6 docui.

h Pro corpore unius Innocentis, quod hic a Sancto Bronium e Dionysiano monasterio delatum memorat biographus,

A *biographus, adi Commentarii prævii num. 80 et quatuor seqq.*

i *An quid ex hoc loco pro determinanda biographi ætate possit erui, ex Commentarii prævii num. 9 facile colliges; an autem Gerardus, uti etiam hic innuitur, Mosonensis abbas unquam fuerit, ejusdem Commentarii num. 147 et seq. discutitur.*

k *Quæ de Cuviniensi municipio, ad quod hic S. Gerardus cum sociis monachis divertisse dicitur, uti etiam de S. Venantio abbate hic memorato Maillonii sit opinio, simulque quid de hac sentiendum sit, num. 30 et binis seqq. Commentarii prævii exposui.*

l *Stephanus, Leodiensis episcopus, jam dudum tunc, cum Gerardus cum S. Eugenio reliquis e Dionysiano cenobio Bronium est reversus, e vivis erat ereptus, debetque proinde hic Stephano Richarius substitui. Adi Commentarii prævii num. 41, 42 et 35.*

m *Erat hic alter e duobus monachis, ad quos Gerardus Cuvini divertit. Videsis Commentarii prævii num. 49.*

n *Inepte sane biographus hos versiculos, episcopo affectos, narrationi suæ immiscet, quod etiam de omnibus fere aliis versiculis, quibus etiam frequenter alibi orationis solutæ seriem interrumpit, est dicendum.*

B o *Pro monasterii hujus notitia adi Commentarii prævii num. 34.*

p *Nequit hinc annus erui, quo facta sit, quæ hic memoratur, translatio. Adi iterum Commentarii prævii num. 34 et seqq.*

q *Locihujus notitiam Commentarii prævii num. 34 suppeditat.*

r *Corrige Putredo ossium invidia. Ita enim habetur Proverbia 14, v. 50.*

s *Mallonia villa, inquit in suis ad S. Gerardi Vitam Annotationibus Maillonius, nunc abbatia titulo donata, vulgo Maloigne, Sibi abjacet duabus supra Namucum leucis.*

t *Quæ qualisque verosimillime fuerit hæc S. Eugenio Passio, ex num. 66 et binis seqq. Commentarii prævii intelliges.*

CAPUT III.

Bronii monachos clericis substituit, a Gisleberto, Lotharingie duce, divinitus monito, ad reformandum Cellense S. Gislei monasterium evocatur, monachos in hoc clericorum loco constituit, sacrum S. Gislei corpus Gisleianis recuperat, visumque cæcæ mulieri restituit.

C

In Broniensis cenobio monachos clericis substituit.

Vir vero Domini Gerardus de bonis ad meliora contendens, et Broniense sanctuarium in cunctis provehere volens, clericorum, quam ibi prius locaverat, eliminavit conversationem, monastici Ordinis substituens religionem. Quibus cum aliquandiu strenuissimi pastoris prioratu præfuisset, et confluentis illuc populi inquietudinem ferre non posset, neque ab episcopo, ad cujus diocesim pertinebat, missionem impetrare speraret; Prioribus electis, cum quibus onera sua partiret, secundum quod domini Benedicti discretionis Regula jubet, remotiori cellulæ juxta ecclesiam se singulariter confert, quatenus ibidem divinæ contemplationi peculiariter vacare valeret.

Qualiter hic vixit, quisnam depromere possit? Hostia fit moriens, nec non et victima vivens, Victima viva Deo, revera mortua mundo.

Gislebertus, Lotharingie dux, qui, ut biographus nonnullis

a

56 Hoc in tempore dux Gislebertus a tenebat ducamen Lotharingie, vir quidem magni honoris et potentie, si tamen illud vaticinium Psalmistæ, « Homo cum in honore esset, non intellexit b, » sapisset intelligere. Erat nempe gener Henrici e opinatissimi regis, in matrimonium habens soro-

rem Ottonis d famosissimi imperatoris. Et quoniam obtulit se tantorum mentio virorum, patris scilicet ac filii, nostræ narrationis schedulæ (licet ab incæpto videamur digressionem facere) operæ pretium est summam de eis pauca perstringere, quatinus qui vel quales fuere, quia quosdam novimus eodem nuncupatos nomine, absque ambiguitatis scrupulo sapere volentes valeant agnoscere. Iste, inquam, Henricus non minus prudentia quam fortitudine redimus *, quemadmodum in Chronico e legimus, cujusdam Ottonis potentissimi Saxonum ducis exstitit filius, qui regale sceptrum sortitus, utpote omni exercitio militari instructissimus, complures *, quas edicere novimus, strenuissime imperavit nationibus.

57 Verum ut de multis, quæ prudenter fortiterque gessit, sileamus, magnum quiddam ac præclarum, unde beavit totam, quam regebat, Austriæ monarchiam, ad medium proferamus, quale profecto prædecessorum suorum fecisse describitur nullus, nec ipse quidem, qui totum pæne subegerat orbem, Carolus Magnus. Obtinuit namque lanceam Magni Constantini, Helenæ reginæ procul dubio filii, inventricis, ut legitur et creditur, salutiferi ligni, instar crucis insignitam clavis, mirabile dictu, affixis Dominico Corpori. Quam prudentissime vero meruerit eam indipsici, et quanto observationis cultu sategerit venerari, luculenta oratio omnino cujusdam indicat chronographi f, quam ædificationis gratia curavimus interserere huic nostræ descriptioni. Henricus rex, ut erat Deum timens et amator religionis ecclesiasticæ, audito Rodulfum g regem Burgundionum tam inæstimabile donum habere cæleste, quod et Rodulfus ipse summo amicitiarum dono acceperat a Samsone quodam comite, nuntiis directis, tentavit si præmiis aliquibus id posset acquirere, sibi que adversus visibiles et invisibiles hostes arma invictissima triumphumque perpetuum præparare. Quod cum rex Rodulfus, se numquam hoc acturum, ediceret, modis omnibus rex Henricus, quia mollire eum non potuit muneribus, magnopere curavit eum pulsare minarum terroribus.

58 Omne quippe ejus regnum cæde atque incendiis promisit se depopulaturum. Quia vero, quod petebatur, erat munus, quo terrena cælestibus, utraque pacificans, conjunxerat Deus; Rodulfi regis cor tandem emollivit, justoque regi justa juste petenti tantum munus attribuit h. Quanto autem amore Henricus rex hoc inæstimabile donum dilexerit, in hoc evidentissime patefecit, quod non solum auri argentique muneribus Rodulfum honoravit, verum etiam Suevorum provinciam non minimam partem donavit. Deus autem inspector cordis ac retributor bonæ voluntatis, quanta mercede ob hanc rem æterno in seculo pium regem Henricum donaverit, quibusdam indicis hoc etiam in tempore manifestavit, dum contra se insurgentes hoc victorioso præsentate signo semper hostes terruit atque fugavit. Tali igitur occasione, immo favente Dei voluntate, sanctam rex Henricus romphæam i meruit obtinere, quam filio, unde in præsentiarum nobis est sermo, decedens dereliquit cum hereditario regno, non minori veneratione observandam ab eo, sicuti multæ pandunt victoriæ, quas per eam perpetravit orando.

59 Qualis vero quantusque fuerit hic insignissimus Otto, idem chronographus intimat nobis hic maximo in laudem ejus præconio. Iste, inquit, iste est Otto principum excellentissimus, cujus potentia mundi partes aquilonaris et occidua reguntur, sapientia pacificantur, religione lætantur, justique judicii severitate terrentur. Quid hac laude excellentius? quid hoc testimonio evidentius? Fuit et huic frater Henricus k, patri quidem æquivocus, sed longe distans moribus. Instinctu enim reprobiorum fratri rebellavit infidus. Et ut mentio fiat quantalacumque de altero fratre ejus duce atque archiepiscopo Brunone l, cujus nimirum memoria est in benedictione, quisnam queat condigna relatione

ACTORE ANONYMO.

b

c

d

* an eximius

e

* compluribus

in Henrico Aucupis.

E

f

g

Germanie regis,

h

F

i

hujusque filii, Ottonis imperatoris, laudem

k

l

AUCTORE
ANONYMO.

tione virtutes ejus equiparare? Sub cujus procuratore sagacissima radicitus amputante improborum spurca vitulina, tamquam arbor fractifera relloruit Lotharingia pacis et justitiæ abundantia, asseverans ejus tutamine revexisse aurea quondam tempuscula. Cujus rei indicio est Raginerus comes Hainoensium haud ignotus, cognomento Longicollis *m*, qui quia tyrannice suis importunabatur comprovincialibus, et noluit respicere, semel et secundo commonitus, nunc usque exsulat in ignotis regionibus, procurante industria ambidextra archipræsulis hujus.

præmissi,
narrat, in
Rhenointerit,

40 Verum ne prolixior oratio lectori pariat fastidium, deinceps redeundum ad narrandi propositum. Sufficiens enim videtur nostratibus notum, qualiter is Otto constantissimus virorum, ante victoriferum prostratus labarum orando, trans Rheni alycum fratris Henrici et præscripti ducis Gisleberti ac potentissimi comitis Everardi copiosum parva manu effugaverit equitatum, nondum suis militibus transvectis eis Rhenum. Nihil minus etiam illud notissimum, qualiter idem Gislebertus et ipse Francigena Everardus, reparatis multorum copiis militum, et vastata circumquaque provincia Saxonum, multis cum manibus repatriare cupientes pervenerunt flumen ad ipsum; ibique cum suis interierint per paucissimum Ottonis exercitum, ipso in Alsatia partibus præstolante rei exitum, immo divinum implorante subsidium: et ut chronographi verba ponantur, Everardus gladiis occiditur, Gislebertus Rheni undis submergitur: quas quoniam exsorbere præ multitudine non potuit, anima recedente, defecit *n*. Sicque completur vaticinium Psalmographi, qui dicit: « Homo cum » in honore esset, non intellexit *o*. » Ob ambitionem quippe regni circa eos istud obvenit.

a S. Gislano,
in somnis sibi
apparente,

41 Hac ergo succinctim intersita, nemini videantur superflua; magis autem non incongruenter addita, non enim cunctis exstant cognita. Jam nunc accingamur disserere coepta. Eidem igitur duci Gisleberto, dum adhuc consisteret in honore suo, Christi confessor Gislenuus, qui requiescit in Hainoensi territorio, per visum apparuit *p* intempeste noctis conticinio; eum querimonis precamina intermiscendo adorsus est hujusmodi sermocinio.

Dormis, an vigilas? nimium mundalia curas,

Gisleberte, meam complens attende loquelam.

Da mihi, dux, unum soplex efflagito scutum,

Quo præmunitus expugnem fortiter ictus,

Quos inferre mihi non desistant inimici.

Qui heros Gislebertus ita respondit jocularundus: Ad quid tibi bellicus, Sancte Dei, clypeus? sacro divinae protectionis semper et ubique muniris, ideoque nostris non indiges armis.

monetur, ut
Gerardo gu-
bernandum
tradat

42 Sanctus ad hæc inuit, dubioque obscura resolvit. Ne forte ambiguus tenearis ambigui perplexis ambagibus verbi, contumelias nequeo diutius perpeti quibus me in dies afficiunt Ursidongi-cel-lenses Clerici. In meo siquidem cenobio *g*, quod Christus contulit mihi Argolico *r*, nulla omnino exercetur religio. Omnes, quæ sua sunt, quærunt, quæ autem ad Deum pertinent, nihili pendunt. Corporis mei glebam vehunt et revehunt per partiam, ut per fidelium munificentiam mendicitatis suæ expleant inedia. Non desinunt lacessere, non me sinunt quiescere. Summam dico tibi: nusquam reverentia nostri. Et quoniam penes te versatur procuratio Lotharingæ, obsecro, poseo, precor pro Christi nomine, ne procrastines idoneum pastorem mihi perquirere, sub cujus tuto moderamine pauxillum pause possim percipere. Quod quo pacto queas percipere, mentem nostram nunc accipe. Est vicus in pago Lomacensi, cujus vocabulum est Bronii *s*, in quo quidam Gerardus degit vere famulus Domini, theoreticam ducens vitam in angusto conclavi juxta vestibulum monasterii. Hunc igitur mihi assume, cenobii que mei curam sibi committe, quia nemo mihi videtur ad negotium tale oportunior in hac regione.

45 His ita finitis, evanuit ejus ocellis. Ut autem

ejus querimonie causas explicemus, oratorium D habebat et hodie habet beatus Gislenuus in mansioni, qui a quibusdam Cella, a quibusdam vero dicitur Ursidungus: quo in loco in famulitium ejusdem Sancti aliquot deputati mansitabant clericali, Regularis disciplinae prorsus ignari: et non, ut hodie sunt canonici, sed erant sicut matricularii *t*, qui partim rei familiaris coacti necessitate, partim morbo laborantes philargyria, sacrosancta almi confessoris membra, scapulari superposita libitinae, consueverant per plateas vicusque cantando, quin potius mendicando circumferre *u*. Quibus ab hæc præsumptione non respicientibus, sed magis perperam agentibus, justissima indignatione commotus inultum manere non pertulit iste beatus. Se quidem passus est subripi a furibus, ut ita dicatur, fidelibus, qui quodammodo ægri pendebant tam grande Sancti dedecus, et ut fateamur verius, qui plus suis aggaudebant quam commodis alterius. Quo comperito Ursidungi-Cellesses paramonarii *x* sero recognoscens offensam reatus proprii, quanto mæore confecti sint, importunum videtur enarrare, et supervacaneum percontari.

44 Gislebertus itaque non immemor visionis ostensæ, accessit ad se Cameracensi episcopo Tiedone *y* atque Raginero *z* Hainoensi comite, quidquid acceperat in eadem visione, ex amussim studuit ambobus notificare, eoque eos consulente, quid fieri oporteret super hæc re. Nihil aliud, inquit, audeamus decernere, quam quod asseris te cælitus accepisse, præsertim cum vir iste venerabilis vitæ toti innotuerit provincie habitatis opinionone. Ast ille: Abeuntes, inquit, ad Virum Dei celerrime cum virga pastoralis curæ, invitum aut sponte regimen ecclesie compelletis eum suscipere. Qui quam vox iter dictum arripuit, ad locum præscriptum deveniunt: ubi Dei Famulum requirentes, in præsignato secretiori tuguriolo latitantem reperiunt, reperientes congruæ salutationis verba præmittunt, præmissis mutua dilectionis oscula figunt *aa*. Cui cum exposuissent causas itineris, et quoniam a Deo fieret legatio talis; ille, ut erat columbinæ simplicitatis, istiusmodi responsum reddidit illis.

dux autem, ut
Gislano ob-
temperet,
mittit, qui
Gerardum
accersant.*y z**aa*

43 Quomodo, inquit, facere possum, patres dilectissimi, quod suggeris meæ modicitati? numquid ego, qui abdicavi frivola mundi, cuncta Dei amore secularia contemsi, iterato repetam, quod omisi? Vos ipsi, quæso, discernentes diligentius intuemini, utrumnam tale quid expediat mihi. Quidnam admonet de talibus doctor gentium Paulus? Nemo, ait, militans Deo implicat se negotiis secularibus *bb*. Recedite, quæso, recedite, sinite me peccata mea plangere, indignum fore me, pronuntio suscipere, quod quæritis. Non sum idoneus quibuspiam præesse, qui nec mihi, nec cuiquam queo prodesse. Vires mihi non suppetunt, sanctitatis opera desunt: regulam innocentis vitæ nequaquam me tenere, cognosco, ideo ecclesiasticæ rectitudinis gubernaculum accipere diffido. Adversus apologiam hujusmodi subjungere viri dicentes hæc: Obsecramus te, Pater benignissime, per dilectionem Dei, ut nobiscum digneris venire, et te sustentis ecclesie regimen suscipere. Num Memoriae excidit, quod idem doctor gentium dicit: « Omnis anima sublimioribus subdita sit *cc*? »

Hic initio unus
suscipere de-
tractat.*F**bb*

46 Nonne recolis et illud Janitoris cæli, Sive regi quasi præcellenti, sive etiam duci *dd*? Non, ut religionis cultum omittas, quærimus, neque ut lenocinantis mundi repetas luxus, dummodo hanc egrediaris cavernam, qua teneris circumseptus, quatenus speculum fias fratribus opis tuæ perquam indigentibus. Fortis enim præliator Dei non debet occultari spelio claustrali, sed potius ingredi campum certaminis et congregari. Non tua tantum sufficiat tibi, sed et prospicias fratrum salutem, cum prodesse possis compluribus tam gratia exhortationis, quam exemplo religiositatis. Nonne mandat et Dominus; « Luceat lux vestra coram hominibus *ee*? » et, « Nemo lucernam accendit et in » abscondito

egregue tan-
dem, ratione
non una evi-
ctus,*dd**ee*

A » abscondito ponit *ff.* » Sed quid multis opus est verbis? certissime pro hac inobedientia rationem te redditurum noveris in die tremendi examinis, nisi nostræ petitioni acquieveris, maxime cum sit divinæ voluntatis, et perurgeat jussio Cunctipotentis. Tunc Senior lacrymis evictus fatur obortis.

ad Cellense monasterium abit,

47 Decreveram quidem singularis degere, meaque commissa lugendo diluere: sed, ut video, nolens volensque propositi rigorem compellor abrumperé. Divinis refragari mandatis non audeo, ducis edictum, vestramque precem asperrari non debeo, prout novi et valeo, fratrum necessitati subvenire delibero. Vobiscum ergo ire non differam, quod jubetis incipiam. Potens est Deus perficere, quod mihi minus possibile. Quo audito, venerabiles legatarii congratulamine magno gavisi, baculum pastorem impingunt protinus illi, animi ejus agrimoniam delinquentis affamine tali.

gg Eia, inquit, Pastor strenuissime, agalma *gg* commissum matura inviseré, summique Pastoris fisis juvenamine, lupinos rictus satage sagaciter abigere, ne forte (quod absit) erroneè dispereant oviculae. Secumque istinc abducentes debito cum honore, non tamen sine irremediabili luctu Broniensis ecclesiæ, festina cum celeritate Ursidungum contendunt remanere, et facta sibi ecclesiastica donatione, totius scilicet suppellectilis abbatiæ, secundum scita auctoritatis canonicae, abbatem eum illic gaudet auctoritate.

B

ibique monachos clericis substituit, ablatumque S. Gisleberti corpus,

48 Qui clericorum ibi degentium conversatione non bona diligentius investigata, commodum duxit ab ea exturbare basilica libertatem habentes sua quisque exercere negotia, subinde Deo digna subrogans cœnobitarum examina. Modica vero temporis transcurra intercapedine, per se perscrutatus almi confessoris, pro dolor! glebam abesse (sublatam quippe fuerat, seu liquet superiori relatione) procellosa animi tempestate, cœpit nimis consternari et fluctuare, omnino ignorans, quid acitaret super dispendio tam inestimabilis margaritæ. Proinde suorum quosdam fidelium ad se evocans, et cujus infortunii angore angetur, indicans, quaquaversum exploratores eos dirigit, et ut id fideliter explorando investigent et investigando explorent, edicens indicit. Quibus incassum circumcirca discursantibus, nihilque serium exinde renuntiantibus, tandem divinitus, utpote profuturus, incidit cogitatus, quatenus hac causa tenderet Melbodium *hh* versus: quod tum propter actat proficisci, jamque ingrederetur fores oratorii, ab introeuntibus cœpit subaudiri crebrior tinnitus ejusdam tintinnabuli, ignorantibus cunctis, quid protenderet rei, ipso etiam (ni fallimur) Dei Famulo.

hh

* i. e. portenderet divinitus, ubi id lateat absconditum, edoctus,

49 Devotissime vero præmissa oratione, Dominique, ut Sanctum suum dignaretur manifestare, flebiliter interpellata benignitate, conversus ad indigenas loci illius vel ecclesiæ, percontando sciscitabatur ab eis cum omni mansuetudine, aliquantulum hac de re, quamvis parum, conscirent significare. Quibus dejerantibus persancte, sese penitus ignorare, magis autem vehementer stomachantibus ob crimen suspicionis injectæ. Vir Dei cum magna animi tranquillitate, Nolite, inquit, filioli, nolite istud molestius ferre: potens est nempe nobis dignatio Christi hoc revelare. Enimvero necesse est, adesse divinum, ubi humanum cessat auxilium. Nocte igitur insecta Viro Dei in oratorio pernoctanti, summamque Deitatem super hujusmodi obnixius inquietanti, repente sibi ipsius stolati candida effigies enituit Sancti, satisfaciens importunæ ejus supplicationi, demulcentisque eum sermone hoc dulci: Cur, inquit, dulcis Amice Dei, tantum sumis fatigium ob gratiam mei? Accipe nunc certissimum de hoc, quod quæritas, indicium.

Gislebertus recuperat, illudque Malbodio,

50 Ecce super lacunaris tabulatum, quod imminet super caput tuum, ubi scilicet heri advenientes demirati sunt tinnire tintinnabulum, indecenter repositum meum laet corpusculum. Volo autem, te tuosque posteros nosse, absque Dei voluntate

Octobris Tomus II.

haud quaquam hoc accidisse. Hæc ubi deprompsit, cæli fastigia scandit. Qua visione Vir Dei oppido exhilaratus, competentes reddit Deo grates, ne videretur ingratus. Ut vero prima poli stellas aurora fugavit, ægrisque mortalibus curas operosa revexit, idem ipse cum suis laquear templi exemplo conscendit, conscendens quærit, quarens invenit, inveniens præ gaudio mœret, mœrens suos in lacrymis ciet; sicque sacros artus inde deponit, depositos in sindone munda componit, compositis, Deo laudes hymnidicas pangit, pangendo lætus iter invadit.

AUCTOR ANONYMO.

51 Talia cernenti quis sensus Melbodiensi? Cærus cum popello confusus conticescit, et Viri Dei vultum non ferens præ rubore latibula quærit. Quisnam fuit ex omnibus, qui linguam moveret, buccam aperiret, mutire auderet? O quam congruit hic illud Davidicum: « Omnis iniquitas » oppilabit os suum *ii.* » Jam hujus rei fama velox apud multos percubuerat, finitimumque vulgus unde conglomerabat. Qui certatim illo confluentes clamitabant pariter omnes: Salve Sancte Dei, cineres salvete recepti. Omnimodas individuae Trinitati gratiasque referimus tuæ almitati, corporis tui invasores prodidisti, versipelles et subdolos confundisti, tuarum merita virtutum amplificasti. Quod genus est monstri Sanctos hoc tempore tolli? Ubine illi, qui tantum commisere flagitii? ubinam gentium sumus? cum scorpionibus revera habitamus. Hæc et nonnulla his similia proloquentes et ad invicem colludentes, ob inventionem Sancti gaudentes et alacres venerabili farcinæ applaudebant euntes.

finitimo undecumque summa lætitia confluenti populo,

ii

E

52 Procebat ergo canora clericorum cum monachis caterva, habentium in manibus crucem et vexilla: subsequebantur vero non parva utriusque sexus agmina, nihilominus jubilantium Domino in lætitia. Itaque cum maximo cleri plebisque tripudio per perspicacissimam Viri industriam, de quo nobis sermo, almus confessor in suo decenter relocator oratorio: ubi deputatis cœnobitarum excubiis, tempore continuo persolvitur Jesu Domino (qui laus est Angelorum) laus et jubilatio, ejusque confessori emerito venerabilis laudatio et laudabilis veneratio. Qualiter autem sacrilegos examinando discussit antistes Cameracensis, quibusve (ut par erat) lege synodali convictos excruciaverit modis, non est nostræ narrationis, ut remur, exponere vobis, præsertim dum id dilucidant ipsius gesta *kk*, si serio sapere vultis.

ad Cellense monasterium refert.

kk

53 Ceterum ne dux Gislebertus, cujus mentionem prætulavimus, a nobis abscedat illaudatus et inglorius, circa ejusdem Sancti locum existit satis humanus et valde munificus, quedam scilicet prædia subtrahens sibi militibus, quæ non pauca expenderat beneficii gratia militibus, inibique contradens jure perpetuo cum militaturis Christo militibus. Qua de re unum est, quod moneo repetens, tibi dico Ursidungi-Cellensis monache, qui ducis Gisleberti largissima victias stipe, considerans diligenter attende, ne quando ejus animæ inveniatis immemor esse, sed potius incogitabilem benignissimi Jesu pietatem pulses importunissima prece, quatenus aurea perpetuæ contingat præmia vitæ. Et ne forte desperando mussites, rebellasse eum adversus dominum suum principem Romanum; mortis dirissimum, pro dolor: recepit commercium, et Dominus Jesus non bis vindicat in idipsum. Nunc redeamus ad propositum. Venerabilis igitur abbas Gerardus pastorem (ut dictum est) curam indeptus, qualem se exhibuerit in omnibus, nullo modo noster obtusus prævalet describere stilus.

Biographi ad monachos Cellenses parvenses.

F

54 Ne tamen inceptæ succumbamus materiæ, peritioribus quibusque videamur ludibrio esse, atque juxta illud lectionis Evangelicæ incipiant nobis illudere, Hic homo, dicentes, cœpit ædificare, et non potuit consummare *ll*; istius, de quo agimus, Sancti suffragium insigne imploramus instanti prece, ut sancti Spiritus gratiæ, cui Spiritus

Summa pietate dexterateque

ll

AUCTORE
ANONYMO.
* nonne Spiriti?
* an gratuita?

Cellense monasterium gubernat Gerardus.

ritus * dedicavit calibatam mentis suae, quem et nos totiens offendimus spurcamine, efficacissima intercessione utinam satagat nos reconciliare: quatenus hebetudini nostrae quid debeat elicere, gravita * pietate dignetur suppeditare. Vir ergo Domini apprime eruditus regulari norma, commissis sibi fratribus duplici praeerat doctrina.

55 Secundum namque saluberrima domni Benedicti hortamina capacioribus discipulis dominica verbis proponebat mandata; simplicioribus vero divina factis suis demonstrabat praecepta: omnia tamen, quae subjectis docebat esse contraria, in suis actibus Praelatus indicabat non agenda, de thesauri sui arca proferens nova et vetera, quemadmodum doctissimus scriba, qui qualem habebat doctrinam, talem habebat et vitam. Et quia, regendas se suscepisse animas, sciebat, ad rationem reddendam se sollicitus praeparabat, auream mediocritatem in omnibus tenebat: amore potius quam timore commissos regebat. Sciens ergo, se vices Christi agere, summique abbatis vocari praenomine, ita se omnibus studebat conformando aptare et aptando conformare, ut certeres, eum mira caritate omnium moribus deservire. Ut vero compendiosius innotescat probitas ejus, excellentioribus pollebat virtutibus, quibus in vita hominis nil censetur utilius, prudentia videlicet insignitus, temperantia redimitus, fortitudine roboratus, iustitia locupletatus. Proinde illud Anicii *mm* congruentissime sibi possumus assignare: Viri sacri corpus virtutes edificaverunt.

dumque aliquando ejus meritis mulier caeca, aqua, qua Sanctus

nn

56 Ad cumulum autem tantae perfectionis ardentius Missarum insistebat sollemniis, celebrans quotidie memoriam passionis salutiferæ: ut, qui mortuus erat terrenis voluptatibus, vivebat vero divitiis spiritualibus, semper dominico corpori incorporatus, antiqui hostis cunctos et debellaret incursus. Dum ergo una dierum ex consuetudine sacrum celebraret mysterium, et Dominus Jesus jam jamque vellet supponere candelabro candentis lychni cereum, ut omnibus luceret basilicam ingredientibus domum, quaedam interfuit mulierum de vico Cellæ contiguo, quem dicunt Buxutum *nn*, quae jam dudum extinctis orbibus oculorum deplangebatur privatum lumine vultum. Quam cum assistentes interrogarent, quid istic sustineret, cujus rei causa advenisset: Divinam, inquit, praestolor clementiam, et hujus viri Dei Abbatis munificentiam, et ut fiat in te fons aquae salientis in vitam æternam, quatenus mihi misellæ digneris illam concedere aquam, qua manus diluet servus Christi Gerardus post perceptam Eucharistiam.

manus laevam, epota, visum subito recuperat,

57 Quam cum fideliter, ut petierat, impetrasset, et omnipotentiam Dei fidemque sancti Viri flebiliter implorasset, maxima cum devotione pitissando sorbillavit, atque faciem exinde abluens, extinctas etiam ocellorum pupillas liniendo humectavit, et humectando linivit. Quid multa? eadem nimirum hora, o mira res et jucunda! ab ejus faciecula nox exulat atra, et emicat lux peregrina, et clarissime intuetur intuentes se, Viri Dei vestigiis provolvitur cum gratiarum actione: quam ille, ut erat clementioris animi, clementer excipiens erexit, atque hujusmodi blanda voce corripiens inquit: Desiste, quæso, filia, desiste cultum tantæ venerationis mihi impendere, et ne velis exiguitati meae donum Dei imprudenter adscribere.

mulieris fidei miraculum unico adscribit.

58 Per fidei enim tuæ meritum et devotæ spei additamentum virtus Sacramentorum reparavit tuorum lumen oculorum. Vade, filia, vade in pace, Dominoque soli grates repende. Sic mulier, expulsa cæcitatibus incommoditate, quæ prius se indolueraat advenisse altero manipulante, nunc beati Viri meritis et intercessio ne absque alterius adminiculo tripudiat repedare. Cujus famosa jucunditas miraculi longe lateque percurrebat ad laudem Dei, venerationemque Servi ejus multorum corda excitavit: et ne cui incredulorum videatur incredibile, quomodo, inquam, poterat non posse,

qui semper erat unitus Omnipotentis corpore * D

O lux vera, Deus, cunctorum Conditor unus, * corpori
Sæcula per cuncta tua fit promissio vera.

Vos, inquit, sancti, vos estis lumina mundi,
Nec valet in tenebris abscondi lux probitatis.

Ecce nunc Siloicum renovasti collyrium *oo*, quo quondam oculasti native oculis captum, quem sacro prius sputo linitum dignatus es dirigere ad natatorium Siloe lacum: unde et nos cum ipso ante tuum procedentes conspectum, tibi que debita referentes præconia laudum, ex intimo fidelique affectu cordium confitemur te Deum verum, Dei veri Filium.

ANNOTATA.

a Gislebertus seu, ut ab aliis scribitur, Giselbertus, Lotharingæ, quæ tum multas Belgii provincias complectebatur, Inferioris ac Superioris dux seu gubernator toto tempore, quo sub decimo sæculi initium Carolo Simplici, Francorum regi, regio illa paruit, multa adversus hunc principem, uti apud Bouquetum tom. VIII Scriptorum pag. 224 et seq. Chronici Saxonici auctor, alique scriptores docent, perfide fuit molitus. Nec deinde, post decimum 925, quo Carolo Simplici ab Heriberto Viromandensi comite in captivitate raptus Rodolphus Richardi Burgundiae ducis filius Francorum rex fuerat substitutus, Henrico Aucupi, Germaniæ regi, Lotharingiam adeptus, meliori fide servavit. Quamquam enim ipsemet Henricum in Lotharii regnum seu Lotharingiam evocasset, multum tamen aberat, ut sibi Germaniæ regem in supremum principem vellet. Modo Henrici, modo Rodulphi partes sequens eo unice collineabat, ut omnem sibi in Lotharingiam auctoritatem potestatemque vindicaret. Hunc porro agendi modum Gislebertus pluribus annis constanter tenuit, donec tandem a Lothariensi quodam, nomine Christiano, qui illum astu ceperat, captivus ad Henricum fuit adductus. Tunc enim Henricus illum non male, ut merito facere potuisset, sed bene habuit, volensque virum periculosum juxta ac industrium, a cujus amicitia deestitateque tutam poterat sperare Lotharingiæ possessionem, sibi devincire, libertatem ei reddidit, simulque Gerbergam filiam ea conditione nuptui dedit, ut fidelitatem promitteret; Gislebertus autem, quæcumque ab eo exigebantur, promisit, stetitque promissis, quandiu Henricus in vivis fuit superstes. At vero contra Ottonem, qui Henrico anno 956 vita functo in Germaniæ et Lotharingiæ regnum successerat, arma iterum movens, misere tandem, uti infra docet biographus, in Rheno interit. Hæc omnia apud Bouquetum tom. VIII Franciæ Scriptorum Chronici Saxonici auctor, alique scriptores docent.

b Psalmo 48 v 15 et 21.

c De Henrico Aucupe, prius Saxonie duntaxat duce, ac deinde Germaniæ atque etiam Lotharingiæ rege, qui et patrem Saxonie ducem et filium imperatorem nomine Ottonem habuit, hic sermo est.

d Designatur hic Otto, cognomento Magnus, imperator, pro quo vide etiam jam dicta ad litt. a et c.

e In Chronicon, quod hic laudat biographus, in suis ad S. Gerardi Vitam Annotationibus Mabillonius ita observat: Chronicon istud, cujus verba refert anonymus Vita Gerardi scriptor, ante sæculi decimi finem scripsit auctor ignotus, nec uspiam inter scriptores Germanicos appareat. Hunc tamen legerat auctor Chronici Saxonici seu Magdeburgensis Ms.; nam plurima ipsius verba sibi sumsit. Verum cum Chronicon, quod laudat biographus, inter scriptores Germanicos nuspiam appareat, non sat capio, unde didicerit Mabillonius, plurima illius verba sibi sumpsisse Chronici Saxonici seu Magdeburgensis Ms. auctorem? An forte hic illud ipsemet indicat?

f Chronographus, hic laudatus a biographo, verosimillime alius non est, quam Liutpraudus, primo Ticinensis diaconus ac deinde Cremonensis episcopus. Etenim hic in sua de Europæ imperatoribus et regibus Historia, quam sæculo decimo sex libris est complexus,

A complexus, quamque Bouquetus tom. IX Scriptorum Rerum Gallicarum inseruit, isdem fere verbis eadem refert, quæ hic de Constantini Magni lancea per Henricum Aucupem obtenta memoriæ prodit biographus. Ut res ex Liutprandi et biographi collatione illico pateat, Liutprandi verba describo. Apud Bouquetum tom. cit., pag. 146 sic habent: Burgundionum... rex Rodulfus... lanceam illam (Constantini Magni) a Samsone comite dono acceperat. Erat enim, excepta ceterarum specie lancearum, novo quodammodo opere novaque elaborata figura, habens iuxta limbum medium utrobique fenestras. Hæ pro pollicibus perpulchre duæ acies usque ad declivum medium lanceæ extenduntur. Hanc igitur Constantini Magni sanctæ Helenæ filii, vivificæ Crucis inventricis, fuisse affirmant: quæ media in spina (quam limbum superius memoravi) ex clavibus manibus pedibus Domini et Redemptoris nostri Jesu Christi affixis, cruce habet. Henricus itaque rex, ut erat Deum timens, totiusque religionis amator, audito, Rodulfum tam inestimabile donum habere cæleste, nuntius directis, tentavit, si præmiis aliquibus id posset acquirere, sibi que adversus visibiles invisibilesque hostes arma invictissima triumphumque perpetuum præparare. Quod cum rex Rodulfus modis omnibus, se nunquam facturum, ediceret, rex Henricus, quia mollire hunc numeribus non potuit, minis terrere magnopere curavit: omne quippe regnum ejus cæde atque incendiis se depopulaturum esse, promisit. Quia vero, quod pelebatur, munus erat, quo cælestibus terrea Deus conjunxerat, lapis scilicet angularis faciens utraque unum, Rodulphi regis emollivit cor, justoque regi justa juste petenti cominus dedit. Neque enim, pace præsentis, simulati locus erat.

g Hic indubie designatur Rodulfus hujus nominis secundus Burgundiæ Transjuranæ rex, qui anno 912 Rodulfo patri in hoc regnum successit, annoque 957 excessit e vivis, uti in Chronico apud Bouquetum tom. VIII Scriptorum pag. 230 docet Hermannus contractus.

h Si vera memoret biographus, nescio, quenam hic Henricum Aucupem justitiæ species commendat.

i A substantivo Græco Πορπαζα, quod gladium significat.

k Henricus, Henrici Aucupis filius, et Ottonis Magni frater, aliquamdiu contra hunc Everardo et Gisleberto ducibus rebellibus adhæsit, ut Siebertus in Chronico aliique scriptores testantur.

l Bruno, Henrici Aucupis Germaniæ regis filius natu minimus, anno 935 Coloniensis archiepiscopus est creatus, simulque ab Ottone Magno imperatore fratre suo, regnum Lothariense gubernandum accepit, quemadmodum Frodoardus docet in Chronico.

C m Siebertus Miræ in Chronico ad annum 939 sic scribit: Bruno, archiepiscopus et archidux Lotharingiæ, secundas partes in regno fratris sui potenter et industrie administrans, Ragnerum Montensem comitem, qui Longicollus cognominabatur, apud Valentianas evocatum capit, et irrevocabili exsilio damnavit pro eo, quod regnum bellis inquietabat; vel, quod verius fuisse dicitur, pro eo, quod, mortuo Gisleberto duce, consanguineo suo, ea, quæ Gislebertus uxori suæ Gerbergæ, sorori imperatoris, in dotem contulerat, violenter ei auferre præsumebat. Frodoardus in Chronico ad annum 937 ita memorat: Videns... Ragenarius non posse venienti resistere multitudini, ad Brunonem venit: at quia quæsitos dare noluit obsides, eum Bruno comprehendens, sub custodia secum duxit, nec multo post trans Rhenum in exsiliu misit. Ragnerus ergo seu Ragenarius, de quo hic agit biographus, certe non ante annum 930, ac verosimilius quidem, eo quod Frodoardo potius quam Sieberto credendum sit, non ante annum 937 vitam cum morte commutavit. Quapropter, cum Ragnerius seu Ragnerus I, Hainoensium comes, anno 916, uti apud Bouquetum tom. VIII Scriptorum p. 224 Chronici Saxonici auctor docet, vita functus sit, Ragnerum seu Ragnerium secundum designat biogra-

phus, ac proin, cum hunc vocet Longicollum, confirmat opinionem nostram, qua opinamur Rainerum secundum, non autem primum, fuisse hoc cognomento appellatum. Ad Commentarium prævium num. 27.

n Hæc, quæ hic de Henrico, Ottonis Magni fratre, Everardo comite et Gisleberto duce narrantur, apud Bouquetum tom. VIII Scriptorum Hermannus Contractus aliique Chronicorum auctores cum anno 959 conjungunt, ut adeo hoc anno gesta esse, certum appareat atque indubitatum; neque enim morari hic nos debet Siebertus, qui alium annum assignat; is quippe scriptor a veris annis, quibus res, quas narrat, gestæ sunt, assignandis sæpissime aberrat. Porro chronographum, quem laudat biographus, alium hic iterum non esse, quam Liutprandum, liquet ex eo, quod apud Bouquetum tom. VIII Scriptorum p. 247 in Liutprandi Historia etiam occurrant hæc de Everardi et Gisleberti interitu, quæ se ponere seu transcribere biographus inuit, chronographi illius verba: Everardus gladiis occiditur, Gislebertus Rheni undis submergitur; quas quoniam exsorbare præ multitudine non potuit, anima recedente, defecit.

o Vide hic litteram b.

p S. Gislenu nona colitur Octobris die. Vitam hujus Sancti Sæculo secundo Benedictino jam edidit Mabillonius, eique librum, qui miracula S. Gislenu complectitur, adiecit; in hoc autem auctor Rainerus visionem, quam hic narrat biographus, etiam commemorat. Ad Commentarium prævium num. 156 et 141.

q Cœnobii hujus notitiam num. 155 et seq. Commentarii prævii suppeditat.

r Erat S. Gislenu, uti apud Mabillonium Sæculo secundo Benedictino cit. pag. 790 Vita ejus testatum facit, natione Græcus, hincque hic sese vocat Argolicum.

s Pro pagi hujus locique Broniensis notitia vilesis Commentarii prævii num. 45 et 50.

t Matricularii qui olim fuerint, num. 153 Commentarii prævii exposui.

u Prævos horum clericorum mores Raineri jam laudati verbis descriptos dedi Commentarii prævii num. 154.

x Vocabulum hoc Græcum est, idemque significat, quod Latine mansionarius seu custos ecclesiæ.

y Mabillonius in suis ad S. Gerardi Vitam Annotationibus recte ad hunc locum ita observat: Legendum vel Stephano, qui ad annum 954 (atibi ait ad annum 955) Cameracensibus præfuit, vel certe Fulberto, proximo ejus successori. Nam Thieddo non ante annum 964 Cameracensem cathedram obtinuit.

z Visio, a biographo hic memorata, ante annum circiter 952, ut ex iis, quæ Commentarii prævii § 11 disserui, facile intelliges, non evenit, ac proin iterum hic designatur Rainerus seu Ragnerus secundus, cum tunc Rainerus primus in vivis amplius non fuerit superstes, quemadmodum ad lit. in jam docui.

aa Mirum est, quantum hic in tota narrationis serie a Rainero dissonet biographus. Ad Commentarii prævii § 12.

bb Epistola 2 ad Timotheum cap. 2, v. 4.

cc Ita fere Epistola ad Romanos cap. 15, v. 1.

dd Ita fere Epistola Petri prima cap. 2, v. 15.

ee Matthæi 5, v. 16.

ff Lucæ 11, v. 55.

gg Agalma hic ovile seu caulam significat.

hh Melbodium seu Malbodium Belgii in Hannoveria, quod S. Aldegundis sæculo septimo condidit, oppidum ad Sabim fluvium Montes inter et Avennas situm est, æquali fere utrimque quatuor leucarum distans spatio.

ii Psalmo 106, v. 42.

kk De tota hac biographi nostri narrationis serie, qua corporis S. Gislenu recuperatio S. Gerardo describitur, videsis Commentarium prævium § 15.

ll Lucæ 14, v. 50.

mm Ita vocatur Severinus Boetius, quod inter nomina,

AUCTORE
ANONYMO.

AUCTORE
ANONYMO.

mina, quæ habuit, etiam nomen Anicii fuerit. Fuit scilicet appellatus Anicius Manlius Torquatus Severinus Boetius.

nn De hoc vico vide Commentarium prævium num. 162.

oo A vocabulo Græco Καλλούριον, quod medicamentum oculare significat.

CAPUT IV.

Arcessitur ad Arnulphum Flandriæ comitem; ab hoc, quem calculi morbo prodigiose liberat, multa monasteria accipit administranda, Blandiniense et Sithiense reformat, omniumque deinde abdicato regimine, Bronium se recipit, diemque ibi extremum claudit.

Arnulphus,
Flandriæ comes, calculo laborans
a

Hac igitur tempestate Arnulfus marchio dominabatur Flandrensi provinciæ a, vir valde opulentus qualibet rerum possessione, sicuti claret hodieque in posteriorum ejus ditiori progenie. Qui tametsi nummatus erat et uberius substantiæ, nullo tamen adhibito sibi medicamine, remedium aliquatenus valebat attingere super gravissima, qua detinebatur, ægritudine : cui utique congruum aptamus versiculum :

Eger dives habet numeros, se non habet ipsum. Continuis namque cruciatibus macerabat eum calculus, intolerabilis videlicet morbus, qui urinam inhibens nuncupatur vulgo lapillus. Ad quem multi chirurgorum medendi gratia certabant convolare, qui se numquam Pæonio cessisse magistro jactabant in medicinali arte, sperantes, se ab eo, quem noverant divitiis superabundantem, emolumentum accepturos cum magna dapsilitate. Quibus unanimiter volentibus Hypocratico eum scapello incidere, ita ut demum valerent, quo laborabat, lapillum elicere; quippe quem aiebant haud aliter posse sospitatem integram recipere : nullatenus audebat ille super hujusmodi acquiescere, ne forte, dicens, dum quæro indulgentius vivere, incipiam moriendo inclementius deficere.

Gerardum ad
se arcessit,
b

60 Porro chirurgi peritiam artis suæ quærentes ostentando extollere, et extollendo ostentare, atque marchionis animum ob metum mortis pavidum ad id sustinendum confortando animare et animando confortare, sub ejus conspectu eodem morbo confectos bis novem inciderunt, quos quidem omnes præter unum, qui defunctus est, in brevi curaverunt b, Et quoniam is sibi medelam incidendi evitandam monstravit, tale quid ulterius auscultare noluit. Tandem divina miseratione reversus ad se, spem, quam inconsulte posuerat in homine, cepit ad Deum competenter reflectere, qui, sicut expertum legimus virginal beate martyris Agathæ, universa curans restaurat solo sermone c : ut Viri Dei bonum olfaciens odorem fama diffundente maxime de cæca muliere, quæ tenebris caruerat ejus intercessione, non distulit humillima petitione per volipdem legatum ellagitare, quatenus ad sui præsentiam usque dignaretur delatigare.

ejusque pro se
apud Deum
intercessionem
enitæ ro-
gat.
c

61 Cui cum adveniendi honorifice occurrisset, et ut congruebat, cum omni officiositate excepisset; cujus morbi infortunio excrucietur, lugubriter intimavit, et ut pro sui recuperatione apud Omnipotentis clementiam intercederet, suppliciter imploravit. Ad quod Vir Domini respondens intulit illi : Crede mihi fortiter, non novi, me tantæ virtutis esse vel meriti, ut fiduciam tantæ rei valeas committere mihi. Istud sane perfectorum est virorum, magis autem carne solutorum, Dominoque semper assistentium. Ego vero quisnam sum, vilissimum Dei mancipiolum, a quo expetas tam difficillimum humanitati subsidium? Si vis perfectam, Domino committe medelam. At comes Arnulfus hæc ingeminat gemebundus : Ut perpendo, pater mi dulcis, occasionem quæris, me debeas præstare, quod pe-

teris. Præsume, quæso, præsume de Domini bonitate, nec differas mihi opem accommodare, quam, ut spero certissima spe, dignabitur Deus per interventionem tuam mihi conferre in tanta ægritudinis anxietate. Ne, quæso, claudas viscera compassionis a me, sed ut divinitus tibi propitiatur, mihi moribundo propitiare. Vir vero Domini sic obviat illacrymantis. Ne videaris, dilectissime, incassum a parvitate mea requisisse solatium, jacta semper, jacta in Domino cogitatum, tibi que nostrum placeat consilium.

62 Est tibi multarum non infima copia rerum. Cujus aliquantulum expendendo necessitatibus pauperum, abolere poteris tuorum enormitatem scelerum. Ob peccata enim accidit interdum hujusmodi incommodum. Ut, dum taliter benignum placaveris Christum, incolumitatis exoptatum valeas recuperare remedium. Debet quippe dives et opulentus ministrare egenis et pauperibus : tu vero Dei gratia dives es et opulentus. Debes igitur ministrare egenis et pauperibus : qui enim minimis administrat fratribus, administret Dei invenitur gratissimus. Marchio cuncta probat, quem marcor dirus obunat. Gratissimum, inquit, est mihi, quod suades, Famule Dei, dum pietas Domini dignetur me miserari. Et quemadmodum ille Evangelicus quondam Zacchæus, dimidium bonorum meorum do pauperibus, dummodo sævissimus sopiri valeat morbus, qui pertinaciter meos depascitur artus. Cum ergo obtemperaverit Viri Dei sententiam amplectens probasset, domesticosque suos id exsequi fideliter imperitasset : ab ipso Viro Dei coabstinate triduanis abstinentia jejunii consequenter indicitur illi, quatenus uterque tali parsimonia purificati, animo spirituali refectione refoecillati, invenirentur condigni accedere mysteriis Christi.

Sanctus tri-
duanum jeju-
nium, quod et
ipsemet obser-
vat, comiti in-
jungit,

63 Quod ut devotissime, prout res exigebat, expleverunt, Sanctorumque suffragia lacrymabiliter interpellaverunt; Athleta Dei divinis accingitur armis, celebrans sollemnia Missæ cum consuetis fletuum suspiriis. Cumque mysteriis participasset Sacramentorum, et marchioni inhiante expectanti reperti sunt ex eisdem participum *, pande, pande o pagina mirum, repente mictrienti appetitus marchionem impetiit ipsum, moxque congruum petens secessum, sine difficultate urentem eminxit lapillum d. Quo pristinae sanitati mirabiliter restituto, quanti in ejus pectusculo exuberaverit gaudii exultatio, quanta cunctos sibi fideles obtinuerit Domini collaudatio, quantave circa Virum Dei excreverit condecens veneratio, an a nobis exigit vestrae unanimis dilectio, dum nostra exilis descriptio nequeat comprehendere stilo? Hæc tantum sufficiant compendiosius dicta, quoniam tota, quæ sibi ancillabatur Flandrensis provincia, et super ejus infortunio antea emarcuerat mæsta, ob ejus incolumitatem quodammodo revivuit lata.

hicque post il-
lud sub Mis-
sam, a Gerar-
do celebratam,
calculo prodigiose libera-
tur.
* videtur hic
aliquo deesse.

64 Abbas vero reverendissimus in humilitatis arce fundatus, nullo modo suis arrogavit viribus hujus beneficii mirabile munus, sed Eucharistiæ potius omnipotentissimis effectibus. O omnigenis hominum linguis prædicanda Domini Jesu cunctipotentis munificentia! Istiusmodi medicinale malagma quondam adhibuit salutigeræ vestimenti ejus fimbria, mulieri fluxu sanguinis laboranti per duodena annorum curricula, quæ in medicos sua profusus * expenderat patrimonia, nec ab ullo eorum competentia consequi poterat curacionis remedia. Comes igitur Arnulfus, beneficentiæ sibi collate remunerator, liberalissime Virum Dei compluribus peroptans honorare muneribus, non pauca auri vel argenti pondo ejus presentavit obtutibus, ut quondam Elizeo, Eliæ domestico, Naaman Syrus, quatenus hoc suis suorumque fratrum asportari juberet usibus. Quod ille omnifariam excusando repudiavit, dignumque memoria verbum indignatus marchioni objecit. Si nostra, inquit, dereliquimus, quomodo aliena accipiemus? Monachus quærens in terra proprietatem, nullam dignoscitur habere religionem : monachus pecuniosus convincitur esse leprosus.

Sanctus, do-
nis plurimis,
quæ ei Arnul-
phus offert,
non admissis,

* forte profu-
sius

Quid

A Quid enim aggestus pecuniæ, apud monachos maxime, nisi lepra animæ? Certe frater Gerardus non vult fore pecuniosus. Non igitur fiet, Domino miserante, leprosus.

ægre tandem, ut facultatem ejus decimas acceptet, inflectitur.
* fatidici

65 Sic quippe Vir totus Domini servitio deditus metuebat paupertatis suæ securitatem perdere, sicut avari divites perituras solent divitias custodire. Hoc exemplo communiti caveamus nos monachi e philargyriam, immo lepram Giezi, qui postponens præsentia vaticinantis fiedici *, leprosus possessor exstitit pecuniæ Naaman Syri. Sacramentis tamen terribilibus obstrictum comes vix tandem perurget, ut suarum decimas saltem facultatum acceptaret, easque ut prudens œconomus consideranter dispensaret, prout Spiritus Sanctus sibi dignanter inspiraret. Et hoc quoque prius humiliter declinavit, ac paulo post non ambitiose suscepit, quas prudentissima consideratione tripertivit, et fidelissima dispensatione dispersit. Et bissem * quidem Deo servientibus cœnobitis pauperibusque erogavit, trientem vero Broniensis ecclesiæ necessario reservavit. Tunc etenim temporis erat Broniensis ecclesiæ velut arbuscula noviter plantata, necdum ad plene radicata, quæ irrigationis postulans adjumenta, si forte cesset cultoris industria, inutilis redditur et infecunda.

Addit comes abbatiarum omnium, quæ sub ditione sua sunt, administrationem.

B 66 Sic igitur marchio, spectata Viri Dei virtutifera probitate, magisque monastica, quæ circumquaque divulgabatur, religiositate, abbatiarum, quotquot habebat sua sub potestate, commodum duxit procuracionem sibi commendare *f*.

Quo rursus baculo Pastor venerandus adepto, Mox sibi commissas disponit visere caulas,
Ne lupus incautos vexaret mordicus agnos.

Inprimis autem adiens Blandiniense monasterium *g*, ab Amando *h* præsule beato Gandavi fundatum, non solum reperit omni religiositate nudatum, utpote occupatum sæcularissimis clericorum; verum etiam infestatione perversorum ad nihilum pœne redactum; insuper et, quod erat lacrymarum fonte gemendum, excubiis trium, qui ibidem quieverant, Sanctorum multo jam tempore expositum.

Sanctus monachos clericis Blandinii substituit.

67 Porro Athleta fortissimus Divinitatis ope præditus, nullo modo cessit laborum sudoribus; sed cum beato Joseph tunicam talarem indutus, semper sine bono suos prosperavit inceptus, et, eliminata abinde clericorum irreligiositate, licet jactitarent sese ventosa nobilitate, melioratis quibusque, cœnobitarum religionem non distulit subrogare, quemadmodum duobus in locis paulo ante meministi eum jam acitasse. Quod illi ægerime ferentes, seseque ulcisci deliberantes, hostis antiqui malitia percussit, studiis Viri cœperunt emulari, ejus quoque conversationi derogare, quosque etiam possent ab illius visitatione compescere. Cumque jam se conspicerent non posse ejus profectibus obviare, sed magis magisque illius opinionem crescere; ad hoc usque perducti sunt succensi facibus invidiæ, ut comminisci præsumerent de sibi inferenda, pro nefas! nece.

Hinc cum impii quidam occidantur occidere; ast hi a scelere

68 Sed Domino protegente, dum eorum cassarentur insidiæ, et nequirent intercipere animal Dei, occultatum undique; quadam die junctis complicitibus factionis sacrilegæ valvas irrumpunt ecclesiæ, quærentes eum, quod et dictu nefas est, ante altare unanimiter discerpere sacerdotali etiam infulatum podere. Quibus miram præterens constantiam, imperterritus procedit in obviam, Deo immolandum sese alacriter opponens hostiam. Sic sermo completur veridicus: Permanet intrepidus confidens, ut leo, justus. Quos arguens, O, inquit, cives, quæ tanta exagitat vestras insaniam mentes, ut adversum me imbellem corripatis arma rebelles? Ineritis quidem terrestribus, armatus sum vero armis celestibus: proinde non me vestra terrent spicula, neque hæc præsumtio tam flagitiosa. Non equidem recuso bibere pro Domino Jesu calicem mortis, qui pro me dignatus est ferre suo in corpore stigmata passionis. At illi in faciem

ejus contemplantes divinum et mirabile quiddam, ingenti pavore concussi, ante ejus præsentiam corruerunt proni in terram.

ACTORE
ANONYMO.

69 Sicque animo consternati, et ultra modum exanimati, vix valebant verba precantia fari, vestigiis ejus pariter provoluti. Ignosce nobis, inquam, Pater venerabilis, ignosce erratis nostris, et ne reputes, suppliciter petimus, quod contra te sic insipienter egimus: miserere lugentibus, indulge pœnitentibus. Quibus clementer elevatis et vehementer anxiatis, ad ignoscendum perfacilis Pater ait amabilis: Quoniam quidem, inquit, reatus vestri offensam agnoscitis, pœnitundinemque cœnuncti ostenditis, benignitas Salvatoris peccata remittentis dignetur ignoscere vobis: ego quoque ita dumtaxat ignoscens acquiesco supplicationi vestræ, ut, quomodo nunc usque fuistis impedimento huic ecclesiæ, sic deinceps sine simulatione satagatis subsidio esse; nunc nunc recedatis cum pace. Quemnam, quæso, imitatus est in hoc gesto, nisi eum, qui passurus abiit Hierosolymam vultu obfirmato, et sub ipso passionis articulo persecutores suos prostravit solus sermonis jaculo?

prodigiosus prohibentur, veniamque a Gerardo petunt et impetrant.

70 Cum quanta vero lætitiæ et exultationis gratia sanctorum superius memoratorum Wandregisili, Ansberti atque Vulfranni corpora transtulerit *i*, ab urbe Bononia revehens ad propria, angustare refugit nostra narationis angustia, præsertim cum hactenus tota idipsum protestetur Flandrensium provincia. Sed nec ab hisce reliquiis ecclesiæ Broniensis expers habetur et immunis. Nam præter cetera a Gandavo istuc delatum ejusdem beati abbatis Wandregisili brachium, nec non et, quod est præcipuum, inestimabilia pignora primatis Apostolorum *k*. Ut autem brevitati serviamus, et plura omittentes, pauca recolamus, quam strenue etiam beati Bertini cœnobio aliquamdiu præfuerit, reticemus, quamque saporosus disciplinæ Regularis inibi protulerit fructus *l*. Sed ne penitus taciturni silentio supprimamus relata nobis a majoribus, decem et octo cœnobiorum traditur exstitisse procurator vigilantissimus *m*, Domino complente, quæ suis promiserat fidelibus hoc et hoc relinquendum centies tantum in tempore hoc cum persecutionibus.

Sanctus Gandavum SS. Wandregisili et Ansberti corpora transtulit

i

k

l

m

71 Tantus autem fervor ad colligendas Deo animas accenderat illum, ut sic sollicitudinem gereret monasteriorum, quatenus per habitacula discursando singulorum, ad amorem patriæ celestis excitaret corda audientium. In qua desudans felici exercitatione, multorum benevolentiam alliciebat familiaritati suæ. E diversis quippe locorum partibus confluere ad eum ædificationis gratia Ordo monachicus, tanti Viri pudicos et imitabiles actus sitientes imitari totis virium conatibus. Videres quasi ex diversis alvearibus apes ad hanc florigeram arborem convolare, ut inde favis arentibus nectar mellillui roris possent instillare. Quos ille benigno gratantique animo suscipiens, et monasticæ edulio normæ affluenter reficiens, de discipulis idoneos præceptores, de perfectioribus perfectissimos reddebat doctores. Discedebant alii moribus et religione instructi, accedebant alii nihilominus instruendi. Indesinenter enim quasi nardus miro odore virtutum fragrabat, et Scripturarum fontem aperiens arenitiam mentium prata rigabat.

confluentesque undique ad se monachos salubriter instruit.

F

72 Sic divini pigmentum verbi, cujus vitali redolebat suavitate, fratrum intrinsecus languentium indigentia curabat communicare, quod trahendo masticantes saporifera ruminacione ab omni vitiorum convalescerent infirmitate, atque gustando mererentur considerare, quam suavis est Dominus sperantibus in se. Ne cui autem legentium videatur incongruum verbis Scripturarum aptari tale vocabulum; noverit utique sermonem divinum aptissime appellari pigmentum, qui, quo magis ruminando teritur ore sermoeinantium, eo magis reddit saporis odorise oblectamentum, ab animæ languentis stomacho pellens mortale fastidium, qui,

Bello Neustrasios inter et Austrasios flagrant.

ACTORE
ANONYMO.

n

o

p

Broniense monasterium a
Dionysianis
monachis redimit, utque
huic

q

r

B

s

t

Privilegium
Pontificium
impetret, Romam
petit;

u

C

w

y

unde dum re-
vertitur, res
in via, cujus
felix

z

aa

qui, licet ob sui puritatem mordax sentiat in ore, suam tamen virtutis dulcorem salubriter diffundit in corde. Hoc eodem tempore orta est non parva perturbatio guerrae *n* inter summates Austriae ac Neustriae *o*, quae peccatis exigentibus adeo excaudit usquequaque, ut non modo periclitarentur negotia reipublicae, sed et minimum reverentiae praestabatur sanctae Dei Ecclesiae. Unde vero sit ortum ejusmodi discidium, si vis scire ad liquidum, chronographia pandat priorum. Fiebant ergo strages virorum, viduitates mulierum, orbitates parentum, incendia urbium, captivitates plebium, infractiones atriorum, desolationes ecclesiarum.

Villarum praedas quis comparet atque rapinas? Quis creberrimas hinc inde caballicatas *p*?

Quisve cruorivomas possit perstringere pugnas?

75 Tali ac tanta inquietudinis procella tunc temporis agitabatur respublica, quam post pusillum pietate inolita divini respectus consolidavit anchora. Hac igitur necessitate coactus divae memoriae dominus abbas Gerardus, Catulliacam beati Dionysii adivit percitus abbatiam *q*, Broniensem redimens ab ibidem Deo famulantibus ex ea, quam sibi rogam *r* erogaverat comes Arnulfus. Verebatur siquidem non mediocri sollicitudine, quin exterminio succumberet sub tot malorum turbine, praesertim cum remota a finibus Merovingiae *s*, ad quam pertinebat illo in tempore, in meditullio sita est Lotharingiae, quam absque dilatione beati Lamberti contradens majori ecclesiae, utpote interjacentem Leodicensi parochiae, domini Faraberti *t* commendavit tutela tunc pontificis ex Prumiensi abbate. Hanc, licet parvam, quantum magnipendens dilexerit, ipse evidentissima declaravit liberalitate, mutua videlicet vicissitudine recompensans eidem abbatiae viginti mansos telluris instauratae, quos ipsa possidet ecclesia usque hodie in gyro sibi positos solida cum quiete.

74 Amicus vero Domini in omnibus et super omnia Broniensis caenobii prospiciens utilitati, Broniensis monache, audi; audiens vero cave oblivisci: tametsi affloret aetate progressiori, non tamen duxit oneri Romam usque fatigari *u*, quatenus, cujus fundator erat oratorii, devotus imploreret patrocinium summi Apostolorum principis Petri, atque ab ejus vicario satageret adipisci de rebus et libertate ejusdem monasterii authenticos apices confirmantis decreti. Quod cum mira alacritate animi dominus Stephanus sanctae Romanae Sedis tunc Apostolicus jussisset fieri, (ipso consistente Viro Dei, immo dictante debentia scribi) plumbeo bullatum sigillo privilegium, quod et pertongar *w* appellat, contulit illi, concessa etiam licentia sibi, ut gratia id confirmandi ex praeepto ipsius domini Apostolici omnes subscriberent episcopi, per quos repatriando speraret ipse reverti *y*. Et quoniam in promptu habentur hujusce scripti monumenta, quippe quae cum omni diligentia hactenus conservat Broniensis basilica, ne cui lectorum displiceret prolixius syrma, superseimus singula ipsius hic apponere verba.

75 Ceterum prudens lector perspicacissimam hujus Viri Dei demiretur prudentiam, quanta videlicet ingenuitate in ejusmodi scripto libertaverit hanc abbatiam, et qualem vel quantum subeat aeterni anathematis poenam, si quis temerario ausu, quod absit, infringere praesumat eam. Ut autem ad rem redeamus, et quid relatu dignum divina virtus in eodem itinere Fideli suo praestiterit, recolamus; ab urbe Roma prosperrime progressus, ad montem, qui dicitur Jovis *z*, devenerat ipse Beatus. Cumque cum suis angusta carperet declivia montis, incaute gradiens unus e sagmariis *aa* sarcinatus lapidibus porphyreticis, quos ad sua Vir Dei transvehebat causa necessaria venustatis, deorsum cecidit rotatus ad erata vallis. Quod molestissime ferentibus, qui conveniebant, comitibus,

Nil adeo motus, sic inquit Vir venerandus:

Quare pusillanimes vos reddunt talia, fratres? D
Laus Domino cunctis reddatur pro benefactis.

76 Et accito quodam ex illis, quos dicunt Maronnes *bb*, salva mercede, jussit, ut saltem sagmarii sarcinam perquireret continentem lapides. Ad hos siquidem magis deflectebat animum ob illud fortasse prolatum:

Omne, quod est rarum, dignoscitur et pretiosum.

Nam quis non extinctum indubitanter crederet illum? Quis vel corpus ad terram integrum pervenisse autumaret, dum interpositis ubique scopulis, discerpi in partibus potuisset? Requisitus autem, non solum vivus, verum etiam incolumis et illaesus repertus est cum lapidibus. Tunc patenter cunctis innotuit, quod ideo laedi non potuit, quia hunc in casu suo oratio Dei Viri portavit. Ex hoc autem lapide, ut in praesentiarum est cernere, insignitur hodieque majus altare Broniensis basilicae.

Sic redit ad propria sacer et venerabilis Abba, Magnificans Dominum, qui dirigit acta suorum.

77 Sacro itaque doctus spiramine praenosens, imminere diem vocationis suae, quod videlicet et rationem redderet villicationis commisse; necessarium duxit et utile, caenobia fratrum revisere degentium suo sub regimine, seseque deinceps exuere tot curarum onerosa gravedine, atque idoneum procuratorem sui vice unicoque caenobiorum substituere. Cum autem, arrepto itinere, appropiasset villae, quae appellatur Marciana *cc*, quam et alluit fluvium Sambrae *dd*, uno ex latere pueri ejus horam vesendi cernentes jam afflore, congruum sibi caballicae petunt diverticulum ab itinere, amoenumque ac herbidum discendentes in locum protinus discumbunt ad convalescendum. Vir autem Domini sub quadam accumbens arbore, amicus amicae inserviebat parsimonia. Qui licet a suis rogaretur importunissime, non tamen acquiescebat epulo indulgere. Vos, aiebat, filii cum Dei benedictione diarium nunc nunc percipite, meum non est hac diei hora comedere, cum siquidem desit piscis, unde possim reficere.

78 Ad hoc autem tali utebatur excusationis molimine, ut impransus valeret quomodolibet evadere. Illis vero sermocinantibus pieque alternatim contententibus, ecce ales, agnomine Asperellus *ee*, eadem in arbore suos confovens fetus, piscem non modicum projecit ad pedes ejus. Quo viso, Viri Dei clientes sic affantur eum reverenter conculantes. Eia, inquit, Pater reverendissime, excusationem paullo ante praetendebas pro non habito pisce; nunc saltem pulmentarium *ff* caelitus missum noli respicere; nimirum nulla tibi nunc occasio justa. Quid plura? Tandem convictus convictor fit Philochristus. Pullis tamen asperelli de reliquis mandans superferri; Non patiamur, eos fame cruciari, ne forte piscis iste deciderit patri gnatis perferre volenti. Tanta fuit talisque Viri compassio justi. Hic illud egregii versificatoris libet inserere.

Nunc bonus Eliae, qui perfidus antea Noe. Nam etsi juxta nomen suum asper et indomitus consuevit accipere, modo praeter solitum prosper et domesticus didicit tribuere.

79 Expleta refectione cum competenti gratiarum actione, Vir Dei prosperiori progrediens calle, singula filiorum caenobia perlustrabat paterna sollicitudine; quos et super monastica commonefaciens religione, ubertimque imbuens divina eruditione, multifaria exhortabatur eos disputatione, ut adversus jacula tergiversantis satanae servantes unitatem pacis et concordiae, quasi armati agonistae semper starent in acie. Cujus salutaria sitienter verba potantes, ejusque praesentiam corporalem inexplēbiter amplectentes, pectoris ex imo suspiria longa trahentes, ne discederet ab eis, supplicabant flebiliter omnes. Quos ille, ut erat melliflui oris, blandiori conveniens affamine, responsum tale perhibetur eis dedisse. Non sic, inquit, fratres amatissimi atque desideratissimi, non sic oportet fieri.

eventus Gerardi meritis fuit adscriptus, prodigiosa event. bb

Mortem sibi imminere divinitus edoctus, monasteria cura sua commissa, E

cc

dd

quando interrim avis ministerio in via semel piscitur, ee

ff

ultimo visitat. Broniumque deinde se recipiens,

A fieri. Hereditas enim mea præclara est mihi, ibi requies mea in sæculum sæculi, ibi habitabo, quoniam præ cunctis eam elegi. Omnibus igitur rite compositis, cumque pastoribus Pastori summo ovibus commendatis, Beatus pauper spiritu, cunctis, quæ rexerat, ditioribus postpositis, ad dilectam paupertatem gaudenter remeat monasterii Broniensis.

ultimum ibidem diem claudit.

80 Et hæc quoque, Broniensis monache, comenda memoriam. Qui cum et ibidem cuncta disposuisset mira perspicacitate, fratrumque pectora affluenter irrigasset geminæ caritatis limpido fonte, vehementer delatigatus provectioni ætate, in dies cepit fatiscere corporis graviore imbecillitate: et perpendens, adesse sibi jam terminum vitæ, cupiensque dissolvi et cum Christo esse, data cœnobitis circumstantibus pace, suum munire exitum Dominici Corporis et Sanguinis perceptione. Tum imperans, campanam pulsari *gg*, quam jussu suo fusam obtinuerat episcopali benedictione sacrarum, o vere pulcri gestum memorabile signi? eadem reboante sonitu dulciori,

Concentu cæli meruit sine fine beari

Miles, et emeritus meritum lumine clarus,
Ad Fontem vivum sitiens, plenusque dierum
Deposito fragilis tandem velamine carnis

B Christi lucifluam Jesu transmigrat in aulam,
Prænitet Octobris quando lux tertia mensis
Anno ab Incarnatione Domini MCCCCLX, Indictione II,
concurrente v, Epacta xx, Feria II.

ANNOTATA.

a Hic haud dubie designatur Arnulphus I seu senior, cognomento Magnus; hic quippe, qui, quod ad decrepitam nonaginta duorum annorum ætatem pervenerit, Vetulus etiam a nonnullis appellatur, ab anno 918 ad annum usque 964, quo obiit, Flandriæ provinciam comitis titulo moderatus est.

b Oportet sane chirurgos illos excidendi calculi peritissimos fuisse. Nescio, an nunc reperire sit chirurgum vel unum, qui tot, quot illi, ex calculosis decem et octo felici eventu possit incidere.

c S. Agathæ virginis et martyris Acta tom. I Februarii apud nos existant inserta; in his autem narratur, sanctæ huic martyri mamillam, quæ tyranni jussu ei fuerat abscissa, divinitus fuisse restitutam, cum prærie Apostolo in carcere sibi apparenti, medelamque offerenti dixisset: Habeo Salvatorem Dominum Jesum Christum, qui verbo curat omnia, et sermo ejus solus restaurat universa: hic, si vult, potest me salvam facere. Ad hoc miraculum omni dubio procul hic respicit biographus, perque vocabulum virginalis intelligit vel corpus virginalis vel certe mamillam, virginis corporis partem.

d Quo Gerardus tempore ad Arnulphum Magnum, Flandriæ comitem, accesserit, eundemque calculi morbo prodigiōse liberarū, Commentarii prævii § 14 ostendi.

e Auctor sese monachum apertissime hic prodit.

f Qui hic biographus debeat intelligi, Commentarii prævii num. 172 exposui.

g Hoc monasterium est quidem e monasteriis, ab Arnulpho Gerardo commissis, primum, quod Sanctus reformavit; non tamen primum, quod singulari cura fuerit complexus. Videsis Commentarii prævii num. 175.

h De S. Amando, Trajectensi episcopo, actum est apud nos ad sextam Februarii diem; hic autem Sanctus, ut ibidem in Commentario prævio § 5 ostensum est, bina Gandavi cœnobis, Blandiniense scilicet et Bavonianum, extraxit.

i Gerardus SS. Wandregisili et Ansberti corpora, uti in Commentario prævio § 18 docui, Bolonia Gandavum ad Blandiniense cœnobium anno 944 translulit; tunc autem, ut ibidem monui, una cum binis sacris hæc corporibus translatum etiam Bolonia Gandavum non fuisse S. Wulfrani corpus, solide a nobis ad diem 20 Martii pag. 161 monstratur.

k De tempore, quo Sanctus sacris hæc lipsanis

ditavit Broniense cœnobium, consule Commentarii prævii § 21.

l Gerardus Sithiense seu S. Bertini cœnobium ab Arnulpho, Flandriæ comite, anno 944 gubernandum reformandumque accepit, hocque ad primævam disciplinam revocato, anno circiter 947 Gandavum est reversus. Adi Commentarium prævium § 19.

m Non edicit biographus, omnia hæc monasteria et a Gerardo reformata seu restaurata, et in Arnulphi Flandriæ ditione sita fuisse. Ad hæc quæ de monasteriis Gerardi curæ commissis tradit, sese tantum e traditione didicisse, hic aperte declarat.

n A vocabulo Gallico Guerre, quod Latine bellum significat.

o Quo de bello sermonem hic verosimilius faciat biographus, Commentarii prævii § 21 explanatum invenies.

p Caballicata a voce Itala Cavalcata significat incursionem, uti ad illud vocabulum in Glossario docet Cangius.

q Hæc abbatia ita hic vocatur a biographo, quod in Catolaco, vel, ut alii scribunt, Catullaco villa seu vico a Dagoberto seniore in S. Dionysii honorem fuerit exstructa.

r Hoc vocabulum significat donationem, per quam hic intelligi non puto donationem, qua Arnulphus Magnus, Flandriæ comes, cum primum calculi morbo liberatus esset, facultatum suarum decimas Gerardo contulit. Videsis Commentarium prævium num. 233; ubi etiam fit commentatio in verba, quibus biographus docet, Broniense monasterium Gerardi ætate, uti in Lotharingia situm, ad Franciam pertinuisse.

s Id est, Franciæ, appellatione a Francorum e Merovingica stirpe regibus verosimillime desumpta.

t Farabertus ab anno 947 ad annum usque 953 Leodiensem ecclesiam moderatus est, uti in Commentario prævio num. 236 et seq. docui.

u De ætate, quam tunc, cum Romam privilegii Pontificii Broniensibus impetrandi ergo petiit, Gerardus habuerit, disputata vide Commentarii prævii § 9, ubi etiam, quo tempore et a quo Pontifice, nomine Stephano, Sanctus privilegium accepit, discussum invenies.

x Alii scribunt Ptongar; est autem hic haud dubie, ut Mabillonius in suis ad S. Gerardi Vitam Annotationibus recte docet, Pancharta seu Panto charta; quo nomine quævis charta seu quodvis diploma significatur.

y Mabillonius lib. II de Re Diplomatica, pag. 154 docet, diplomata etiam non pauca reperiri, quæ episcoporum absentium nominibus sint signata. Hæc certe diplomata a Mabillonio memoratis accenseri debet diploma seu privilegium a summo Pontifice Gerardo concessum. Huic enim multi etiam absentes subscripserunt episcopi, atque id quidem, ut biographus hic declarat, ipsiusmet summi Pontificis jussu factum est.

z Baudrandus de hoc monte in Dictionario geographico ita memorat: Mons-Jovis, pars Alpium in ipso limite Rhetiæ, nunc Mons Major S. Bernardi. Vide ibi, quamquam sint, qui credant esse Monjo-vetto vicum Sabaudia in ducatu Augustano. Vult ergo hic scriptor, Montem Jovis esse eundem cum monte, qui modo Mons Major S. Bernardi dicitur. Postea porro montis, qui modo Mons Major S. Bernardi dicitur, hanc præbet notitiam: Mons Major sancti Bernardi, le Grand saint Bernard, mons excelsus Alpium pars, versus confinia Italiae, inter ducatum Augustanum in Sabaudia ad Meridiem et Valesiam provinciam Rhetiæ ad Septentrionem, dictus fuit olim Mons Jovis, et nunc sic vocatur a sancto Bernardo de Mentona, archidiacono Augustano, qui anno MCCCXVI monasterium excitavit in vicinis.

aa Sagnarius hic nihil aliud significare videtur, quam clitellarium seu sarcinarum jumentum.

bb Mabillonius in suis ad S. Gerardi Vitam Annotationibus ita ad hoc gentilitium nomen observat: Marrones etiam memorantur in Vita S. Odonis superius edita, a Maumont, qui in Gallie et Italiae finibus

AUCTORS
ANONYMO.

AUCTORE
ANONYMO.

finibus positus est, sic nominati. Eum quippe montem Saracenicæ gentis reliquæ quædam incolentes, inquit doctissimus Cangius in Glossario, omnia latrocinii et excursionibus vicina loca infestant, donec ab Italiæ principibus tempore Berengarii Italiæ regis penitus extincti aut fugati sunt. *Berengarium secundum, qui anno 930 rex Italiæ coronatus est, hic haud dubie designat Mabillonius. Etenim Berengarius primus, ut Frodoardus in Chronico docet, anno 924 a suis fuit occisus, ac proin, si sub hoc, non autem sub Berengario secundo, extincti fuissent Marrones, hi in Alpibus non amplius fuissent superstitis, quando hos montes Gerardus anno ex dictis in Commentario, 929 transiit.*

cc Marcianæ, Gallicæ Marchiennes au pont, vicus est Hannoniæ, seu pagus ad utramque Sabis ripam Tudinum seu Thunium inter et Carolo-regium, una circiter leuca a posteriori hac civitate remotus. Hic biographus de hoc vico indubie facit sermonem.

dd A voce Gallica Sambre. Latine Sabis.

ee Accipitrem interpretatur in Glossario Cangius: et vero hoc vocabulum ita interpretandum esse, liquet ex hisce de ave, quæ Gerardum pavit, biographi ver-

bis: Etsi juxta nomen suum asper et indomitus D consuevit accipere, modo præter solitum prosper et domesticus didicit tribuere. *Nec contrarium probaveris ex hoc, quem etiam profert biographus, versiculo: Nunc bonus Eliæ, qui perfidus antea Noë. Quamvis enim hoc versiculo corvus, qui, ut Genes. 8 narratur, dimissus a Noë ex arca, ad eum amplius reversus non est, Eliamque, ut lib. iii Regum, cap. 17 refertur, pane et carne pavit, primario designetur, biographus tamen tantum vult, dictum versiculum, qui communiter corvo applicatur, applicari etiam posse Asperello seu accipitri, quod hæc avis, quæ aliis plerumque mala est, Gerardo, cum hunc pavit, bona exstiterit.*

ff Pulmentum seu pulmentarium, ut notat Mabillonius, pro serculo etiam ex piscibus facto accipitur, hancque, ut apparet, significationem habet Joannis 21.

gg Hoc scilicet signo voluit Gerardus, agonem suum fidelium precibus commendare, uti Sturmus abbas, morti proximus, Fulda aliquando fecisse legitur.

DIES QUARTA OCTOBRIS.

SANCTI, QUI IV NON. OCTOBRIS COLUNTUR.

S. Sanctus Crispus	{	Corinthi.	S. Dasius martyr Axiopoli in Mœsia Inferiori.
S. Caius			
S. Lucius	{	Alexand. aut forte	S. Marusius
S. Chæremon et alii anonymi		alibi in Ægypto.	S. Restitutus et forte
SS. Tyrsus et Socii, item			S. Julius
SS. Bonifacius et Socii	{	MM. forte Thebæi	S. Ammon seu Amos Ægyptus in Nitria.
		apud Treviros.	S. Petronius episc. conf. Bononiæ in Italia.
S. Marsus presb. conf. Autissiodori in Gallia.			S. Quintinus martyr in Turonia, Gallicæ provincia.
SS. Marcus et Marcellianus fratres, et Socii MM. in Ægypto.			S. Aurea virgo abbatissa, Parisiis in Francia.
S. Domnina	{	MM. in Syria.	S. Petrus ep. M., forte idem cum S. Petro Capitolio, in Arabia.
S. Berinna seu Berenice			S. Magdalveus episc. conf. prope Virodorum in Lotharingia.
S. Prosdoce			S. Franciscus confes., fundator Ordinis Minorum, Assisii in Umbria.
S. Adauctus martyr in Mesopotamia, ejusque filia Callisthene virgo Ephesi.			

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES RELATI.

Sancti Marcelli Papæ meminere Martyrologium Bedæ cum auctariis editum, Rabanus et apographum Hieronymianum. In priori legitur: Romæ Marcelli Papæ; in secundo: Romæ Marcelli episcopi; in tertio: Romæ, Balbinæ. Marcelli episcopi. In Martyrologio Romano S. Marcellus Papa et martyr annuntiatur die 16 Januarii, ubi Henschenius noster, ista referens, fatetur, se nescire, quænam peculiaris ejusdem Sancti festività ad hunc diem Octobris allegatis verbis indicetur. Ad igitur prædictum diem xvi Januarii.

S. Pauli Simplicis memoria hodie cum elogio inscribitur Menologio, quod Basilii Porphyrogeniti imperatoris jussu concinnatum est. Inscribitur et excerptis nostris ex Menæis Bibliothecæ Ambrosianæ. Verum de eo jam nos cum Martyrologio Romano, magnis Græcorum Menæis excusis et Menologio Sirlettiano egimus vii Martii.

Balbina virgo hoc die annuntiatur Romæ in apographo nostro Hieronymiano. Haud dubie indicatur S. Balbina virgo, S. Quirini martyris filia,

cujus gesta in Opere nostro habes ad xxxi Martii. Sanctorum fratrum, filiorum sanctæ Waldetrudis, scilicet Landrici episcopi et Dentalini pueri translatio hoc die annuntiatur in Additionibus Mss. Cartusie Bruzelliensis ad Greveni Usuardum. De utroque in Opere nostro actum jam est; nimirum de S. Landrico Metensi episcopo ad

xvii Aprilis.

De S. Dentelino puero ad xiv Julii.

S. Aniani episcopi et confessoris hodie meminere Greenus et alii. In nostro Ms. Florario Sanctorum ejusdem mentio fit ad Kalendas Octobris: verum hic Anianus est episcopus Alexandrinus, de quo actum apud nos est cum Martyrologio Romano ad diem

xxv Aprilis.

S. Machillæ episcopi memoria in Buta insula, Scoticæ scilicet, hoc die est apud Thomam Dempsterum in Menologio Scotico, et Philippum Ferrarium in Catalogo Generali; quem cum ambo referant sacrum velum S. Brigidæ imposuisse, fuit ille S. Macalleus, de quo in Opere nostro actum est die

xxv Aprilis.

SS. Neophyti, Gaii et Gaiani martyrum hodie meminere Menæa Mediolanensia bibliothecæ Ambrosianæ